Årsrapport 2015

Pensionskassen PenSam | CVR-nr. 24 25 55 49 | Hjemsted Furesø, Danmark

Indholdsfortegnelse

Budskab fra ledelsen 4

Ledelsesberetning

Femårsoversigt 5

Om Pensionskassen PenSam 6

Resultat, solvens og basiskapital 7

Selskabsledelse og organisation 13

Samfundsansvar 16

Ledelse, revision og ansvarshavende aktuar . 18

Ledelseshverv 19

Årsregnskabet

Ledelsespåtegning 20

Intern revisors erklæringer 21

Den uafhængige revisors erklæringer 22

Resultatopgørelse 23

Balance 24

Egenkapitalopgørelse 26

Noter 27

Budskab fra ledelsen

Pensionskassen PenSam har knapt 49.600 medlemmer og en samlet balance på ca. 30 mia. kr. Der optages ikke nye medlemmer, og antallet af medlemmer falder med ca. 1.000 årligt.

Pensionskassens primære målsætning er at sikre de bedst mulige pensionsydelser til de eksisterende medlemmer. Dette gøres ved at skabe høje investeringsafkast, samt ved at opretholde et lavt omkostningsniveau.

Pensionskassen PenSam har igen i 2015 skabt et tilfredsstillende investeringsafkast før skat på 2,6 % inklusiv renteafdækning og 2,3 % eksklusiv renteafdækning. Afkastet er et resultat af en aktiv investeringsstrategi.

Omkostningerne er uændret fra 2014 til 2015, men da antallet af medlemmer i pensionskassen er faldende betyder det, at omkostning pr. medlem er steget fra 485 kr. i 2014 til 494 kr. i 2015.

Kontorenterne udgør mellem 5,0 % og 11,8 % i 2016. Den høje forrentning er resultatet af tidligere års gode resultater. Forskellen skyldes, at bonusgraden i de enkelte kontributionsgrupper har forskellige størrelser.

Femårsoversigt
Mio. kr.

Resultatopgørelse	2015	2014	2013	2012	Pensionskassen for sygehjælpere mfl. før fusion 2011
Pensionsydelser f.e.r. (for egen regning)	-911	-915	-923	-872	-758
Investeringsafkast før pensionsafkastskat	662	3.377	168	2.674	2.192
Pensionsmæssige driftsomkostninger f.e.r. i alt	-25	-25	-26	-23	-20
Ændring i pensionshensættelser f.e.r.	525	-1.869	1.198	-1.013	-1.381
Ændring i kollektivt bonuspotentiale	-193	176	-420	-3	331
Ændring i særlige bonushensættelser	36	-2	34	-21	18
Pensionsafkastskat	-81	-455	-5	-326	-301
Overført investeringsafkast	-13	-287	-26	-416	-80
Pensionsteknisk resultat	*0*	*0*	*0*	*0*	*1*
Egenkapitalens investeringsafkast	13	287	26	416	80
Pensionsafkastskat for egenkapitalen	-3	-44	-21	-64	-12
Årets resultat / Årets totalindkomst	*10*	*243*	5	352	69

Balance	2015	2014	2013	2012	2011
Hensættelser til pensions- og investeringskontrakter i alt	21.151	21.525	19.827	20.340	17.344
Kollektivt bonuspotentiale	1.065	871	1.047	329	277
Særlige bonushensættelser	536	572	570	605	533
Egenkapital, i alt	3.856	3.846	3.602	3.896	3.135
Aktiver, i alt	30.082	28.249	26.998	27.182	22.485

Nøgletal i pct.	2015	2014	2013	2012	2011
Afkastnøgletal					
Afkast før pensionsafkastskat (N1)	2,7	14,9	0,7	11,9	11,6
Omkostningsnøgletal					
Omkostningsprocent af bidrag (N3)	-	-	-	-	-
Omkostningsprocent af hensættelser (N4)	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Omkostninger pr. medlem i kr. (N5)	494	485	508	426	402
Omkostningsresultat (N6)	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Risikotal					
Risikoresultat (N7)	-0,4	0,1	-0,1	0,2	0,3
Konsolideringsnøgletal					
Bonusgrad (N8)	8,6	6,9	8,0	2,5	2,3
Medlemskapitalgrad (N9)	4,3	4,5	4,4	4,5	4,3
Egenkapitalgrad (N10)	31,1	30,2	27,6	29,1	25,5
Overdækningsgrad (N11)	27,8	31,4	28,4	27,4	10,1
Solvensdækning (N12)	546,6	606,9	622,9	589,5	177,4
Forrentningsnøgletal					
Egenkapitalforrentning før skat (N13)	0,3	7,7	0,7	11,2	2,6
Egenkapitalforrentning efter skat (N14)	0,3	6,5	0,1	9,5	2,2
Forrentning af medlemmernes midler efter omkostninger før skat (N15)	2,0	11,3	4,6	8,2	10,1
Forrentning af særlige bonushensættelser af type B før skat (N19)	0,3	7,0	0,6	-67,0	-11,5

Sammenligningstallene for 2012 er tilrettet således, at tallene afspejler tallene for de tre fusionerede pensionskasser, og tallene er dermed direkte sammenlignelige med 2013-2015. Tallene for 2011 i femårsoversigten vedrører alene Pensionskassen for sygehjælpere m.fl. og er dermed ikke direkte sammenlignelige med regnskabstallene for 2012-2015.

Om Pensionskassen PenSam

FORRETNINGSOMRÅDER

I 2013 fusionerede pensionskassen for sygehjælpere, beskæftigelsesvejledere, plejere og plejehjemsassistenter, pensionskassen for portører og pensionskassen for trafikfunktionærer og amtsvejmænd m.fl. til Pensionskassen PenSam.

Pensionskassen PenSam er en afviklingspensionskasse. Indbetaling af pensionsbidrag ophørte ved udgangen af 1990.

Pensionskassens formål er at sikre medlemmerne pension ved fratrædelse fra arbejdsmarkedet på grund af alder, førtidspensionering eller død.

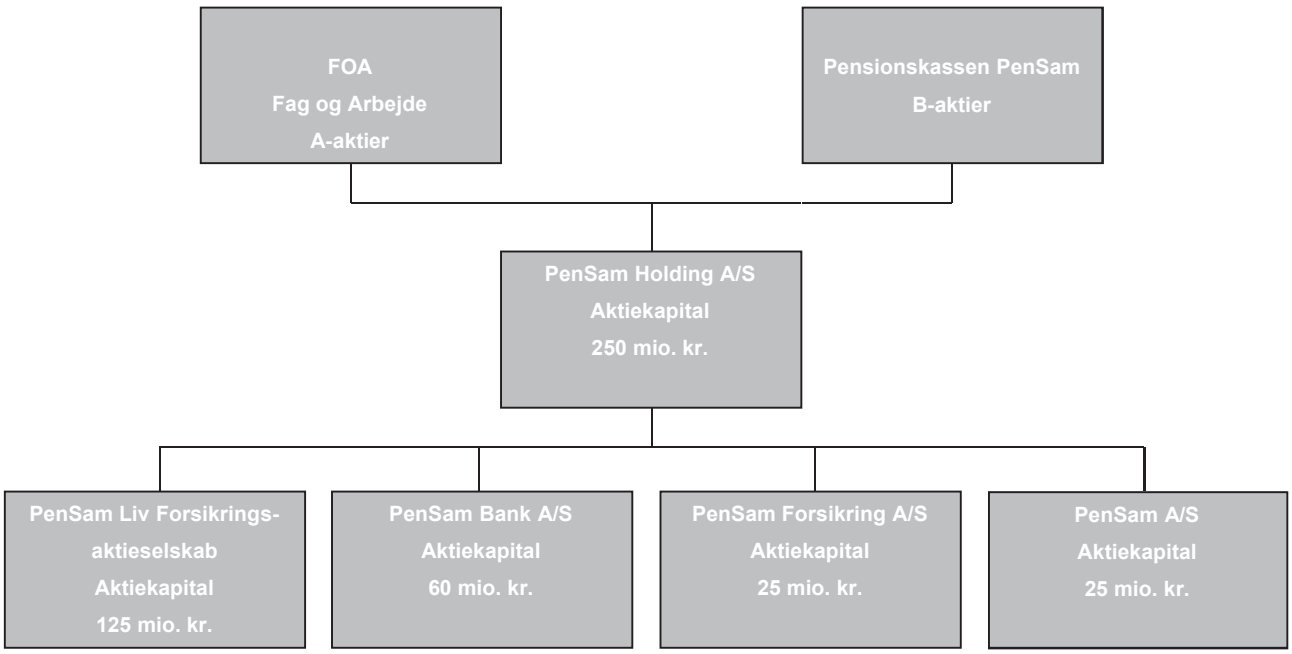
PENSIONSKASSEN PENSAM'S MEDLEMMER

Pensionskassen PenSam har ved udgangen af 2015 ca. 49.600 medlemmer, hvoraf lidt over 60% af medlemmerne får udbetalt pension.

PENSAM GRUPPEN

Pensionskassen er en del af PenSam gruppen, hvor pensionskassen ejer B-aktierne i PenSam Holding, jf note 25, og A-aktierne ejes af FOA – Fag og Arbejde. PenSam gruppen har hovedsæde i Farum.

Koncernstrukturen fremgår af figuren nedenfor.

Resultat, solvens og basiskapital

ÅRETS RESULTAT

Årets resultat før skat udgør 13,0 mio. kr. mod et resultat før skat på 287,2 mio. kr. i 2014.

Faldet i årets resultat skyldes et lavere afkast af egenkapitalens investeringsaktiver sammenholdt med 2014. I 2014 var investeringsafkastet positivt påvirket af rentefald. Resultatet er generelt i overensstemmelse med de forventninger, som er udmeldt i halvårsrapporten for 2015.

Resultatet for 2015 anses som tilfredsstillende.

Årets resultat overføres til egenkapitalen.

INVESTERINGSSTRATEGI OG INVESTERINGSRESULTAT FOR 2015

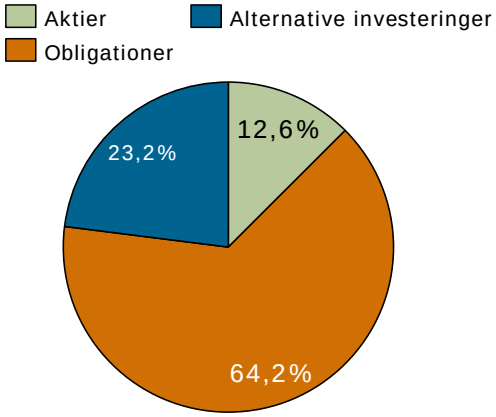
Investeringsstrategi

Investeringsstrategien fastlægges med fokus på opnåelse af et konkurrencedygtigt afkast med balance mellem afkast og risiko.

Det er målsætningen at opnå et merafkast til pensionskassens medlemmer i forhold til markedet generelt.

Investeringerne spredes på forskellige aktivklasser, så der sikres en fornuftig balance i porteføljen, og at påvirkningen af enkelte risici, eksempelvis aktiekursfald, reduceres.

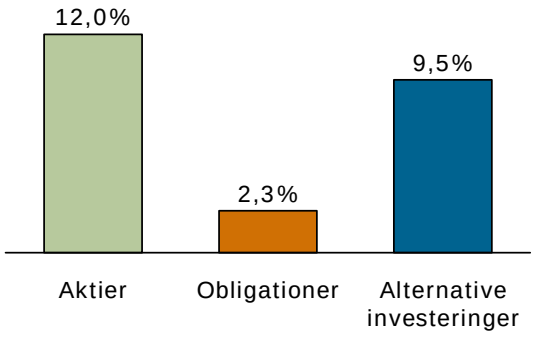
Aktivfordelingen for Pensionskassen PenSam ultimo 2015

Investeringsafkast

Pensionskassen PenSam har opnået et afkast inkl. renteafdækning og før pensionsafkastskat på 0,7 mia. kr. Afkastet svarer til et tidsvægtet afkast på 2,6 % før skat og efter renteafdækninger. Det officielle afkastnøgletal (N1) udgør 2,7 % før pensionsafkastskat.

Pensionskassen har opdelt investeringsaktiviteterne i tre aktivklasser. Alle klasser har bidraget positivt til det samlede investeringsresultat i Pensionskassen PenSam, og i alle aktivklasserne er der skabt et merafkast i forhold til benchmark. Investeringerne i private equity, unoterede aktier, børsnoterede aktier og illikvid kredit har bidraget til det gode afkast.

Afkastet er et resultat af den aktive investeringsstrategi, som blev fastlagt i 2010. Pensionskassen har ligeledes en beholdning af renteafdækningsinstrumenter. Disse har påvirket afkastet positivt i 2015.

Pensionskassen har tre kontributionsgrupper opdelt på sygehjælpere, beskæftigelsesvejledere, plejere og plejehjemsassistenter; portører; og trafikfunktionærer og amtsvejmænd m.fl. De anmeldte regler indebærer, at de tre kontributionsgrupper har særskilte aktiver og dermed også særskilte afkast.

Afkast i år, og udvikling i afkast i de seneste 5 år, har været følgende:

Afkast tidsvægtet afkast inkl. renteafdækning

Pct.	2011	2012	2013	2014	2015
Sygehjælpere m.fl.	12,2	12,1	0,6	16,9	3,2
Portører	9,5	13,0	3,9	16,8	3,2
Trafikfunktionærer og amtsvejmænd m.fl.	10,2	13,2	1,9	15,7	2,9
Pensionskassen PenSam	-	-	0,9	15,0	2,6

Note: Der er ingen tal for 2011-2012 for Pensionskassen PenSam, da pensionskasserne først er fusioneret pr. 1. januar 2013.

Afkast tidsvægtet afkast ekskl. renteafdækning

Pct.	2011	2012	2013	2014	2015
Sygehjælpere m.fl.	3,3	8,0	3,3	6,3	2,8
Portører	1,1	8,8	6,5	7,2	3,5
Trafikfunktionærer og amtsvejmænd m.fl.	2,6	8,8	4,3	6,6	3,2
Pensionskassen PenSam	-	-	3,6	6,8	2,3

Note: Der er ingen tal for 2011-2012 for Pensionskassen PenSam, da pensionskasserne først er fusioneret pr. 1. januar 2013.

Det fremgår af tabellerne, at portørerne har opnået det højeste afkast i den femårige periode. Dette skyldes, at portørerne har de bedste muligheder for at påtage sig risici – og det har i perioden givet et merafkast.

BONUS

Forrentningen udgør 569 mio. kr., inklusive tildelt rentebonus, hvilket medfører, at alle medlemmer i 2015 har fået en forrentning på mellem 5,0 % og 11,8 % før skat.

REALISERET RESULTAT OG DETS FORDELING

Det realiserede resultat er udtryk for pensionskassens over- eller underskud i perioden. Det realiserede resultat skal fordeles imellem pensionskassens egenkapital og pensionskassens medlemmer efter principper fastlagt af bestyrelsen og anmeldt til Finanstilsynet. Principperne skal endvidere overholde reglerne om kontribution samt sikre en rimelig fordeling af resultatet.

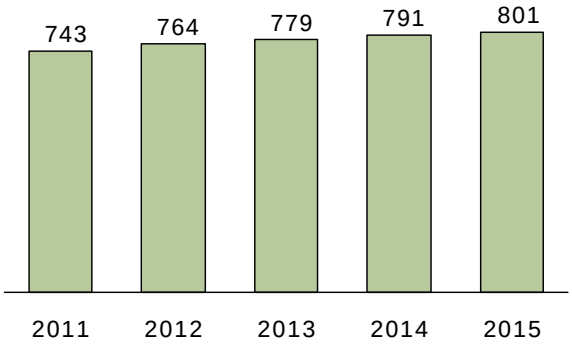
Et positivt realiseret resultat øger bonuspotentialerne og derved muligheden for at give medlemmerne bonus ud over forrentning af deres opsparing.

Årets samlede realiserede resultat efter Lov om finansiel virksomhed udgør 395,7 mio. kr., som er fordelt med 13,0 mio. kr. til egenkapitalen og 382,7 mio. kr. til medlemmerne. De 382,7 mio. kr. til medlemmerne er fordelt med 1,9 mio. kr. til de særlige bonushensættelser og 380,8 mio. kr. til kollektivt bonuspotentiale.

YDELSER

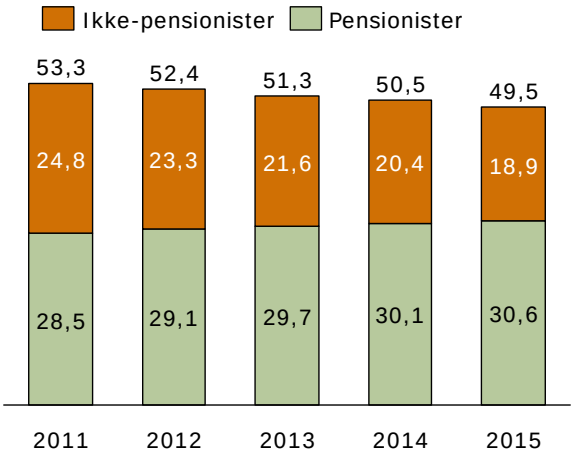
Der er udbetalt pensionsydelser for 879,0 mio. kr., hvilket er en stigning på 3,3 mio. kr. i forhold til 2014. De løbende pensionsudbetalinger er steget med 9,4 mio. kr. til 800,5 mio. kr. i 2015 og kan forklares med en stigning i antallet af pensionister.

Udvikling i løbende udbetalinger – mio. kr.

Udviklingen afspejler den forventede stigning i antallet af pensionister.

Antal medlemmer fordelt på type, tusinde

OMKOSTNINGER

Al drift, service og udvikling er outsourcet til PenSam A/S, og pensionskassens administrationsomkostninger afregnes på omkostningsdækkende basis i overensstemmelse med administrationsaftale med PenSam A/S.

Omkostninger i kr. pr. medlem

Kr.	2011	2012	2013	2014	2015
Pensionskassen PenSam	402	426	508	485	494

Note: 2011 er før fusion og afspejler omkostninger pr. medlem for pensionskassen for sygehjælpere m.fl.

Administrationsomkostningerne udgør 24,7 mio. kr., hvilket er på niveau med sidste år.

Omkostninger pr. medlem stiger fra 485 kr. i 2014 til 494 kr. i 2015, hvilket skyldes et fald i antallet af medlemmer i 2015.

Pensionskassens formueforvaltningsomkostninger er stigende. De er steget fra 29,5 mio. kr. i 2014 til 31,1 mio. kr. i 2015. Stigningen skyldes primært en aktiv beslutning om at varetage flere investeringsopgaver i pensionskassen internt i PenSam gruppen mod tidligere at benytte sig af eksterne formueforvaltere. Dermed øges de direkte formueforvaltningsomkostninger. Omvendt vil der komme besparelser i de honorarer, der betales til eksterne formueforvaltere – og som fragår afkastet i pensionskassen.

Administrationsydelser til pensionskassen pålægges moms i henhold til den hidtil gældende fortolkning af momslovgivningen.

Pensionskassen har rejst et tilbagesøgningskrav overfor SKAT som følge af EU-Domstolens afgørelse i relation til den såkaldte ATP-sag. Kravet vedrører momsfritagelse for forvaltning og herunder administration af pensionsselskaber. Det er som følge af manglende praksis på området uvist i hvilket omfang PenSam får medhold, og i givet fald hvornår PenSam måtte modtage refusion, og derfor er det ikke muligt at indregne noget beløb i relation hertil i årsrapporten. Kravet behandles derfor som et eventualaktiv.

AKTIVER

De samlede aktiver i pensionskassen er i 2015 steget med 1,8 mia. kr.

At aktiverne i pensionskassen i 2015 stiger, skyldes primært anvendelsen af finansielle instrumenter, som øger både aktiver og passiver. Da pensi-

onskassen ikke modtager indbetalinger, og løbende foretager pensionsudbetalinger, vil aktiverne i pensionskassen over tid falde.

PENSIONSHENSÆTTELSER

Pensionshensættelserne er faldet fra 20.074,3 mio. kr. i 2014 til 19.549,1 mio. kr. i 2015. Hensættelserne er i år påvirket af et fald i værdireguleringen på 202,6 mio. kr. som følge af årets rentestigning samt af revurderinger af levetider blandt pensionskassens medlemmer.

Samtidig er den retrospektive hensættelse faldet med 322,6 mio. kr., som skyldes, at årets pensionsydelser overstiger rentetilskrivningen. Den retrospektive hensættelse falder over tid, da der ikke indbetales til pensionskassen.

SOLVENS

Finanstilsynet har af hensyn til ensartet beskyttelse af forsikringstagerne indført regler om beregning af solvensbehovet fra 1. januar 2014. Det betyder, at de fremtidige Solvens II-regler for beregning af kapitalkrav finder anvendelse ved pensionskassens opgørelse af solvensbehov. Samtidig er der for 2014 og 2015 indført overgangsregler for beregning af hensættelser til brug for solvensberegning.

Solvens II-regler, som udover solvens- og regnskabsmæssige krav, også omhandler nye krav til ledelsessystemet og rapportering, vil være endeligt implementeret fra 1. januar 2016.

Opgørelse af solvensbehov og kapitalkrav

Solvensbehovet er fra 1. januar 2014 beregnet efter standardmodellen og en partiel intern model for levetid. Sidstnævnte har pensionskassen søgt om og fået godkendelse til at anvende af Finanstilsynet. Modellen er udviklet, idet EU's standardmetode for solvensbehov vedrørende levetidsrisiko ikke harmonerer med de danske krav i forhold til hensættelser under tilsynets levetidsbenchmark.

Specifikation af individuelt solvensbehov

	Mio. kr.
Risiko for længere levetid	637,3
Øvrige forsikringsrisici	138,7
Forsikrings- og omkostningsrisici i alt	**682,2**
Markedsrisici i alt	**3.609,5**
Operationelle og strategiske risici i alt	**92,8**
Samlede risici	**4.448,0**
Diversifikation	-499,6
Samlet tabspotentiale	**3.948,4**
Dækning af bonuspotentialer	-930,6
Individuelt solvensbehov	**3.017,8**

I mio. kr.	2015	2014
Basiskapital	4.222	4.789
Solvens 1 krav	772	789
Individuelt solvensbehov (ISB)	3.018	3.138
Fri basiskapital, Solvens 1	3.450	4.000
Fri basiskapital, ISB	1.204	1.651
Solvensdækning, Solvens 1	547%	607%
Solvensdækning, ISB	140%	153%

Basiskapitalen består primært af pensionskassens egenkapital samt særlige bonushensættelser. I forhold til nøgletallet for solvensdækningen opgøres kapitalkravet i forhold til Solvens I-kravet. Kapitalkravet udgør 772 mio. kr. pr. 31.12.2015. Pensionskassens basiskapital udgør 4.222 mio. kr., og der er således en solvensdækning på 547 %.

Det individuelle solvensbehov er dog større end Solvens I-kravet, og solvensdækningen i forhold til det individuelle solvensbehov udgør 140 %. Solvensdækningen i forhold til det individuelle sol-

vensbehov beregnes på baggrund af den tilstrækkelige basiskapital.

NY REGNSKABSBEKENDTGØRELSE

Den 1. januar 2016 træder ny regnskabsbekendtgørelse i kraft med virkning for de kommende års- og halvårsrapporter, mens nærværende årsrapport er aflagt efter de hidtil gældende regler. Der vil blive udarbejdet en åbningsbalance pr. 1. januar 2016 baseret på de nye regler, og bevægelser i 2016 vil blive målt i forhold til denne åbningsbalance.

Ændringerne vedrører primært passivsiden og indeholder følgende:

- Særlige bonushensættelser benævnes fremadrettet Overskudskapital og flyttes fra de forsikringsmæssige hensættelser til Ansvarlig lånekapital

- Ny post er Fortjenstmargen, som er en del af de Forsikringsmæssige hensættelser, men indeholder værdien af den fremtidige fortjeneste til virksomheden. Fortjenstmargen udskilles af bonuspotentialerne og er foreløbigt opgjort til 0 mio. kr. pr. 1. januar 2016.

- Pensionshensættelser indeholder fremadrettet både individuelle og kollektive bonuspotentialer samt forfaldne forpligtelser vedrørende kunderne (erstatningshensættelser og udskudt pensionsafkastskat). Regnskabsposten er foreløbigt opgjort til 20,7 mia. kr. pr. 1. januar 2016.

USIKKERHED VED INDREGNING OG MÅLING

Ved udarbejdelse af årsrapporten foretages der i forbindelse med indregning og måling af visse regnskabsposter en vurdering, som omfatter skøn, som er behæftet med en vis usikkerhed.

Usikkerhederne ved indregning og måling vedrører i pensionskassen opgørelse af dagsværdi på investeringsejendomme, værdiansættelse af pensionskassens investeringsaktiver, som ikke handles på et aktivt marked samt pensionsmæssige hensættelser.

Metoderne for fastsættelse af værdier på de nævnte regnskabsposter er generelt uændrede i forhold til udarbejdelsen af årsrapporten for 2014. Der er foretaget løbende opdatering af skøn og forudsætninger ved værdiansættelsen.

Den største usikkerhed ved målingen hviler på opgørelsen af de pensionsmæssige hensættelser, herunder særligt forventninger og forudsætninger til levetid.

Der henvises til afsnittet 'Regnskabsmæssige skøn' under ’Anvendt regnskabspraksis’, hvor der er foretaget en særskilt beskrivelse af principper og metoder for fastsættelse af værdierne på de nævnte regnskabsposter. Endvidere er de væsentligste usikkerheder ved måling beskrevet.

Under 'Følsomhedsoplysninger' vises endvidere usikkerheden ved renteændringer, fald i aktiernes og ejendommenes værdi samt påvirkningen ved ændring i vurderingen af dødelighed og invaliditetshyppighed.

BEGIVENHEDER EFTER BALANCEDAGEN

Der er i tiden fra 31. december 2015 til årsrapportens underskrivelse ikke indtruffet forhold, som efter ledelsens opfattelse har væsentlig påvirkning på pensionskassens økonomiske stilling.

FORVENTNINGER TIL 2016

Pensionskassens regnskabsmæssige resultat og udviklingen i kundernes bonuspotentialer er generelt meget afhængig af udviklingen i investeringsafkastet.

Ved udgangen af 2015 var der en dyb bekymring for vækstudsigterne. Det har sit afsæt i de kortsigtede negative effekter af en lav oliepris og risikoen for et kollaps i kinesisk økonomi. Bekymringen skygger for, at økonomierne i USA, Euroområdet og Japan grundlæggende er gode. Global pengepolitik vil fortsat understøtte opsvinget trods den forsigtige normalisering af amerikansk pengepolitik og takket være centralbankerne i Europa, Japan og Kina. Også finanspolitikken forventes i 2016 at være vækstunderstøttende. Der er derfor gode argumenter for at forvente en fortsættelse af opsvinget i global økonomi 2016.

Investeringsmiljøet er blevet mere udfordrende i takt med, at det globale opsving er modnet, og regulerings- og adfærdsmæssige ændringer har ændret markedsdynamikken. Det har skabt mere pludselige og markante markedsbevægelser. Omvendt har den relativt svage udvikling i en række risikofyldte aktiver over de seneste 12-18 måneder skabt et større afkastpotentiale, hvilket afspejles i en mere attraktiv prisfastsættelse. Afkastpotentialet på statsobligationsmarkedet er meget beskedent trods overordnet lempelig pengepolitik i kraft af fortsættelse af opsvinget, gradvist stigende inflation og potentielt større risikoappetit.

Porteføljeafkastet skal derfor også i 2016 findes i risikofyldte aktiver, og samlet er afkastpotentialet på investeringsporteføljen relativt beskedent, hvilket fordrer en aktiv investeringsstrategi.

Pensionskassen ser løbende på nye muligheder for at indgå i forpligtende partnerskaber også med offentlige aktører. I 2015 har man blandt andet afsøgt muligheden for at indlede offentlig-private partnerskaber. Det arbejde fortsættes i 2016.

Løbende pensionsudbetalinger forventes i 2016 at være svagt stigende i lighed med de tidligere år.

Der forventes et positivt resultat for 2016, men det regnskabsmæssige resultat er meget afhængig af udviklingen i renten.

Selskabsledelse og organisation

ANBEFALINGER FOR GOD SELSKABSLEDELSE

God selskabsledelse skaber værdi for pensionskassen, og medvirker til at forbedre pensionskassens forrentning til fordel for vores medlemmer.

Pensionskassen PenSam forholder sig derfor løbende til de gældende danske anbefalinger fra Komiteen for god selskabsledelse samt Finansrådets ledelseskodeks. De anbefalinger, som giver mening og skaber værdi for Pensionskassen PenSam, anvendes som elementer i ledelsen af pensionskassen.

En samlet redegørelse kan findes på PenSam's hjemmeside www.pensam.dk/godselskabsledelse.

Ledelsen i pensionskassen er todelt og består af en bestyrelse og en direktion.

BESTYRELSE

Bestyrelsen består af fem medlemmer hvoraf et medlem er udpeget af Danske Regioner, et medlem er udpeget af FOA og tre medlemmer er valgt af generalforsamlingen. Endvidere er der to kommitterede medlemmer. Portørerne og trafikfunktionærerne og amtsvejmændene m.fl. er repræsenteret af et kommitteret medlem hver frem til generalforsamlingen i 2016. De kommitterede er ikke medlemmer af bestyrelsen.

Bestyrelsesmedlemmerne vælges for en periode på fire år. Bestyrelsen har afholdt seks bestyrelsesmøder samt et skriftligt møde i 2015.

Bestyrelsen fastlægger forretningsmodellen og den overordnede strategi for pensionskassen. Samtidig har bestyrelsen ansvaret for at ansætte en direktion samt at føre tilsyn med, at direktionen varetager sine opgaver tilfredsstillende.

Bestyrelsen vurderer løbende, om der er behov for at styrke bestyrelsesmedlemmernes samlede kompetencer, så bestyrelsen til enhver tid er i stand til at varetage bestyrelsesopgaverne på kvalificeret og ansvarlig vis.

I den forbindelse gennemfører bestyrelsen årligt en selvevaluering af kompetencer og samarbejde, ligesom der foretages en årlig evaluering af bestyrelsens samarbejde med direktionen.

KØNSMÆSSIG SAMMENSÆTNING

Bestyrelsens har fokus på at sikre de nødvendige kompetencer ved bestyrelsens sammensætning.

Bestyrelsen i Pensionskassen PenSam har besluttet, at der inden den 1. april 2017 skal være en kønsmæssig fordeling i bestyrelsen, som opfylder bestemmelserne om repræsentation af begge køn, hvilket betyder, at mindst et ud af bestyrelsens tre generalforsamlingsvalgte medlemmer udgør det underrepræsenterede køn.

De generalforsamlingsvalgte bestyrelsesmedlemmer udgør pr. 31. december 2015 tre mænd og ingen kvinder.

Der har i 2015 ikke været ændringer blandt de generalforsamlingsvalgte bestyrelsesmedlemmer og der er ikke vurderet behov herfor henset til kompetencesammensætning. Bestyrelsen har besluttet, at der ikke udarbejdes en politik for den kønsmæssige sammensætning i de øvrige ledelsesorganer, da der er under 50 ansatte i pensionskassen.

DIREKTION

Direktionen består af Helen Kobæk, som tillige har ledelseshverv i andre af selskaberne i PenSam gruppen, jf. oplysningerne om 'Ledelseshverv'.
Direktionen varetager den daglige drift. Direktionen skal følge de politikker, retningslinjer og an-

visninger, som bestyrelsen har givet. Direktionens ansvar omfatter implementering af den af bestyrelsen fastlagte strategi, virksomhedens organisation og fordeling af ressourcer samt løbende rapportering om finansielle forhold til bestyrelsen.

Bestyrelsen fastlægger direktionens aflønning og fører løbende tilsyn med dens indsats.

Adm. direktør Helen Kobæk fylder 67 år i sommeren 2016 og har efter mere end 30 års virke i PenSam gruppen besluttet at trække sig tilbage med udgangen af juli 2016.

Bestyrelsen har besluttet at udnævne direktør og nuværende medlem af direktionen i PenSam gruppen Torsten Fels til adm. direktør for Pensionskassen PenSam pr. 1. august 2016.

REVISIONSUDVALG

Pensionskassen PenSam har nedsat et revisionsudvalg bestående af to medlemmer, som ligeledes er medlemmer af bestyrelsen.

Revisionsudvalget skal fremme god selskabsledelse, øge kvaliteten af regnskabsaflæggelsen og overvåge driftsmæssige og finansielle risici.

Medlemmerne opfylder de krav, der stilles til uafhængighed og kvalifikationer indenfor regnskabsvæsen eller revision i henhold til de gældende retningslinjer således, at revisionsudvalget som helhed har de fornødne kompetencer.

Revisionsudvalget har afholdt otte møder i 2015 og rapporterer løbende til bestyrelsen.

WHISTLEBLOWERORDNING

PenSam har etableret en samlet whistleblowerordning. For at understrege uafhængigheden og bedst muligt at sikre anonymitet for en mulig whistleblower, har bestyrelserne i PenSam valgt, at whistleblowerordningen skal varetages af en ekstern part.

REVISION

Pensionskassens regnskabsaflæggelse og de interne kontroller, som er forbundet med den finansielle rapportering, revideres af en uafhængig, ekstern revisor, som er valgt på pensionskassens ordinære generalforsamling. Den eksterne revisor varetager aktionærens og offentlighedens interesser, og aflægger rapport til bestyrelsen gennem en skriftlig revisionsprotokol. Ekstern revisor afgiver en påtegning på pensionskassens årsrapport.

Pensionskassens interne revision reviderer regelmæssigt forretningsgange og interne kontroller for at vurdere kvaliteten og hensigtsmæssigheden heraf. Den interne revisionschef afgiver ligeledes en påtegning på pensionskassens årsrapport Den interne revisionschef refererer direkte til pensionskassens bestyrelse. Der er seks ansatte i intern revision.

AFLØNNINGSPOLITIK

Bestyrelsen for Pensionskassen PenSam har vedtaget en aflønningspolitik i overensstemmelse med bekendtgørelse om lønpolitik samt oplysningsforpligtelser, som omfatter bestyrelsen, direktionen samt den ansvarshavende aktuar, hvis aktiviteter har væsentlig indflydelse på Pensionskassen PenSam's risikoprofil. Lønpolitikken kan ses på www.pensam.dk/loenpolitikker.

Pensionskassen PenSam ønsker ikke, at aflønningen skal give incitament til at påføre pensionskassen en unødvendig risiko. Både bestyrelse og direktion modtager et fast honorar og er ikke omfattet af nogen former for incitamentsaflønning eller performanceafhængig løn.

Vederlag til bestyrelse og direktion fremgår af note 8.

ORGANISATION

Pensionskassen PenSam har, udover direktionen og den ansvarshavende aktuar, ingen ansatte.

Pensionskassen PenSam har outsourcet administrationen til PenSam A/S.

INTERN KONTROL OG RISIKOSTYRING VED REGNSKABSAFLÆGGELSEN

Bestyrelsen og direktionen har det overordnede ansvar for pensionskassens interne kontrol og risikostyring i forbindelse med regnskabsaflæggelsen. Den interne kontrol og risikostyring er tilrettelagt således, at halvårs- og årsrapporten aflægges i overensstemmelse med lovgivningens krav og sikrer, at væsentlige fejl og uregelmæssigheder omkring regnskabsaflæggelsen forebygges eller opdages og korrigeres.

Kontrolmiljø

De væsentlige elementer i kontrolmiljøet er en hensigtsmæssig organisation, herunder behørig funktionsadskillelse samt interne politikker, forretningsgange samt procedurer.

Risikovurdering

Der foretages løbende en vurdering af de regnskabsområder og processer, som danner grundlag for regnskabsaflæggelsen.

Vurderingen foretages med henblik på at identificere områder, hvor risikoen for fejl er særlig stor som følge af, at oplysningerne er baseret på skøn eller er forbundet med manuelle eller komplekse processer.

Kontrolaktiviteter

Formålet med de etablerede kontrolaktiviteter er at forhindre, opdage og korrigere eventuelle væsentlige fejl og uregelmæssigheder i de data, som danner grundlag for regnskabsaflæggelsen, således at risikoen for fejl i halvårs- og årsrapporterne reduceres til et acceptabelt niveau.

Kontrollerne omfatter bl.a. attestationer, afstemninger, analyser, funktionsadskillelse samt generelle it-kontroller.

Overvågning og rapportering

Der anvendes systemer og manuelle ressourcer til at overvåge de data, der danner grundlag for den økonomiske rapportering til pensionskassen. Eventuelle svagheder og væsentlige fejl korrigeres øjeblikkeligt og rapporteres til pensionskassens hændelsesopsamling for operationelle risici.

Samfundsansvar

Pensionskassen PenSams overordnede mål er at sikre kundernes indtægt ved alder, førtidspension og død. Det gør Pensionskassen PenSam ved at levere arbejdsmarkedspensionsordninger til kunderne og ved at tilbyde mulighed for pensionsforsikringer. Pensionskassen PenSam investeringer sker derfor ud fra en klar målsætning om at skabe et så højt afkast som muligt med så lav risiko som muligt.

Pensionskassen PenSam ønsker at forvalte det ansvar bedst muligt i respekt for kundernes behov og for kundernes penge – og under hensyntagen til at være en socialt ansvarlig virksomhed, herunder ved at udvise ansvarlighed i investeringsstrategien, så kunderne kan være trygge ved den måde, pensionsmidlerne investeres på.

Som investor med en langsigtet horisont, er ansvarlige investeringer ikke i modstrid med et fornuftigt afkast og lav risiko. Snarere tværtimod. På det lange sigt vil det som oftest vise sig at være gensidigt understøttende, idet virksomheders succes på lang sigt også er bestemt af, om de opfylder sociale normer på deres områder.

Kassen følger PenSam koncernens politik for samfundsansvar.

Retningslinjer for ansvarlige investeringer
Pensionskassen PenSams bestyrelse har vedtaget retningslinjer, så man sikrer, at de virksomheder og stater, der investeres i, agerer ansvarligt. Retningslinjerne er baseret på en række internationalt anerkendte konventioner. FN's principper for ansvarlige investeringer indgår i dette grundlag. Det omfatter blandt andet hensyn til, hvorvidt virksomhederne

- respekterer basale menneskerettigheder
- overholder principperne i en række internationale konventioner om miljø og arbejdsforhold

Pensionskassens PenSam undgår virksomheder, der medvirker til at producere eller udvikle klyngevåben og atomvåben.

For nordiske selskaber er det endvidere en forudsætning, at de har indgået en faglig overenskomst.

Systematisk overvågning
Pensionskassen PenSam overvåger systematisk Pensionskassen PenSams investeringer samt en lang række andre virksomheder gennem aktivt samarbejde med et internationalt screeningbureau. På baggrund af rapporter om hver enkelt virksomhed, har bestyrelse og direktion i 2015 ad fire omgange aktivt vurderet, om virksomhederne overholder de nødvendige internationale konventioner.

Aktivt ejerskab
Pensionskassen PenSam har en målsætning om aktivt at påvirke de selskaber, der ikke overholder vores retningslinjer gennem dialog. Derfor forholder Pensionskassen PenSam sig til miljømæssige, sociale og ledelsesmæssige forhold, der kan have betydning for investeringerne. Det sker blandt andet ved at stemme på generalforsamlinger. I 2015 stemte Pensionskassen PenSam 2.020 gange på internationale og danske generalforsamlinger. Hvor dialog ikke løser problemet, udelukker Pensionskassen PenSam virksomheder fra investeringer. I 2015 har det betydet, at ca. 80 firmaer er medtaget på Pensionskassen PenSams udelukkelsesliste, hvorfor aktierne er blevet solgt.

Åbenhed
Pensionskassen PenSam har fuld åbenhed om investeringerne. På www.pensam.dk kan kunder og andre interessenter løbende følge med i, hvilke børsnoterede virksomheder og noterede kapitalandele, Pensionskassen PenSam investerer i.

Interesserede, herunder medier, kan derudover altid få oplyst om og i hvilket omfang, Pensionskassen PenSam har investeringer i et givent selskab.

Ledelse, revision og ansvarshavende aktuar

DIREKTION

Helen Kobæk

BESTYRELSE

Udpeget af Danske Regioner
Regionsrådsmedlem Jess V. Laursen (formand)

Udpeget af FOA – Fag og Arbejde
Forbundsformand Dennis Kristensen (næstformand)

Valgt af generalforsamlingen
Partner Cato Baldvinsson
Cand. merc. Bjarne Fabienke
Afdelingsformand Palle Nielsen

Kommitterede
Vejformand Flemming Bøgvad
Portør Ebbe Dalsgaard

REVISIONSUDVALG

Cand. merc. Bjarne Fabienke (formand)*
Partner Cato Baldvinsson

EKSTERN REVISION

PricewaterhouseCoopers
Statsautoriseret Revisionspartnerselskab,
CVR.nr. 33 77 12 31
Strandvejen 44, 2900 Hellerup

INTERN REVISION

Revisionschef Palle Mortensen

ANSVARSHAVENDE AKTUAR

Jens-Peder Vinkler

* Bjarne Fabienke er pensionskassens medlem af revisionsudvalget med særlige kvalifikationer inden for regnskab og revision. Bjarne Fabienke er statsautoriseret revisor med deponeret beskikkelse og tidligere medlem af koncernledelsen i KPMG samt af Foreningen af Statsautoriserede Revisorers etiske udvalg. Bjarne Fabienke er siden 1. januar 2007 sagkyndig dommer i Sø- og Handelsretten.

Ledelseshverv

DIREKTION

Helen Kobæk, født 1949

Direktør i PenSam Liv forsikringsaktieselskab, PenSam Forsikring A/S, PenSam Holding A/S, PenSam Bank A/S, Pensionskassen PenSam, PenSam Bolig ApS, PenSam Investering ApS, PenSam Ejendomme ApS, PenSam Erhvervsejendomme ApS samt en række ejendomsselskaber i PenSam Gruppen.

Bestyrelses- og organisationsposter

Kapitalforeningen PenSam Invest (formand), og Det Danske Selskab for Forsikringsret - AIDA (formand) og PenSam A/S (formand).

BESTYRELSE

Jess V. Laursen, født 1956 (formand)

Regionsrådsmedlem i Region Nordjylland

Indtrådt i bestyrelsen 01.07.2014. Valgperioden udløber april 2018.

Øvrige bestyrelses- og organisationsposter

Danske Regioner, Af Præsidiet i Regionsudvalget i EU, Novi A/S, Ejendoms- og Finansieringsfonden for Nordjyllands Videnpark, Skelund 2010 ApS (stifter), NordDansk EU-kontor, Formand for fonden Landbo, Vækstforum i Nordjylland og EU-talsmand for Danske Regioner i EU.

Dennis Kristensen, født 1953 (næstformand)

Forbundsformand i FOA - Fag og Arbejde

Indtrådt i bestyrelsen 08.11.2002. Valgperioden udløber april 2017.

Øvrige bestyrelses- og organisationsposter

FOA - Fag og Arbejde's hovedbestyrelse, LO's Daglige Ledelse, LO's hovedbestyrelse, PenSam Holding A/S (formand) og PenSam Liv forsikringsaktieselskab (næstformand).

Cato Baldvinsson, født 1948

Partner.

Indtrådt i bestyrelsen 17.04.2013. Valgperioden udløber april 2017.

Øvrige bestyrelses- og organisationsposter

Asgard Fixed Income (Master) Fund Limited (Cayman Islands – formand), Asgard Fixed Income Fund I Limited (Cayman Islands – formand), Asgard Global Fixed Income Limited (Cayman Islands – formand), Maj Bank A/S (formand) og Investeringsselskabet Kronborg Ltd. (Dublin, Irland)

Bjarne Fabienke, født 1945

Cand. merc., direktør i BFSPAX ApS (stifter – ejerandel 20%) og Komplementarselskabet af 01.12.2007 ApS (stifter).

Indtrådt i bestyrelsen 02.04.2009. Valgperioden udløber 15.03.2016.

Øvrige bestyrelses- og organisationsposter

Cartofico Lejlighed 4 P/S (ejerandel 11%), Ejendomsselskabet Kirke Værløsevej 14, Værløse K/S (ejerandel 12,5%), Farmapension A/S, , Pensionskassen for Apotekere og Farmaceuter (fratrådt 01.07.2015), Pensionskassen for Farmakonomer, Maersk Insurance A/S, Arbejdstagernes Pensionskasse SISA (Grønland) og SISA Ejendomme Danmark.

Palle Nielsen, født 1950

Afdelingsformand, Social- og Sundhedsafdelingen FOA - Fag og Arbejde.

Indtrådt i bestyrelsen 23.04.2003. Valgperioden udløber april 15.03.2016.

Øvrige bestyrelses- og organisationsposter

PenSam Holding A/S (næstformand).

ENGAGEMENTER MV.

Pensionskassen har ikke haft engagementer med og sikkerhedsstillelser fra bestyrelsesmedlemmer og direktører eller med selskaber, hvori de nævnte personer er direktører eller bestyrelsesmedlemmer.

Ledelsespåtegning

Bestyrelse og direktion har dags dato aflagt årsrapporten for 1. januar - 31. december 2015 for Pensionskassen PenSam.

Koncernregnskabet og årsregnskabet aflægges i overensstemmelse med Lov om finansiel virksomhed.

Ledelsesberetningen indeholder en retvisende redegørelse af udviklingen i koncernens og pensionskassens aktiviteter og økonomiske forhold samt en beskrivelse af de væsentligste risici og usikkerhedsfaktorer, som koncernen og pensionskassen kan påvirkes af.

Vi anser den valgte regnskabspraksis for hensigtsmæssig, således at koncernregnskabet og årsregnskabet giver et retvisende billede af koncernens og pensionskassens aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2015 samt af resultatet af koncernens og pensionskassens aktiviteter for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2015.

Årsrapporten indstilles til generalforsamlingens godkendelse.

Farum, den 4. marts 2016

DIREKTION

Helen Kobæk

BESTYRELSE

Jess V. Laursen, formand

Dennis Kristensen, næstformand

Cato Baldvinsson

Bjarne Fabienke

Palle Nielsen

Intern revisors erklæringer

PÅTEGNING PÅ KONCERNREGNSKABET OG ÅRSREGNSKABET

Vi har revideret koncernregnskabet og årsregnskabet for Pensionskassen PenSam for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2015, der omfatter resultatopgørelse, balance, egenkapitalopgørelse og noter. Koncernregnskabet og årsregnskabet udarbejdes efter Lov om finansiel virksomhed.

Ledelsens ansvar for koncernregnskabet og årsregnskabet

Ledelsen har ansvaret for udarbejdelsen af et koncernregnskab og årsregnskab, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med Lov om finansiel virksomhed. Ledelsen har endvidere ansvaret for den interne kontrol, som ledelsen anser nødvendig for at udarbejde et koncernregnskab og årsregnskab uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl.

Den udførte revision

Revisionen er udført på grundlag af Finanstilsynets bekendtgørelse om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder mv. samt finansielle koncerner og efter internationale standarder om revision. Dette kræver, at vi planlægger og udfører revisionen med henblik på at opnå høj grad af sikkerhed for, at koncernregnskabet og årsregnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation. Vores revision har omfattet alle væsentlige og risikofyldte områder, og er udført i henhold til den arbejdsdeling, der er aftalt med ekstern revision.

Revisionen er planlagt og udført således, at vi har vurderet de forretningsgange og interne kontrolprocedurer, herunder den af ledelsen tilrettelagte risikostyring, der er rettet mod koncernens og pensionskassens rapporteringsprocesser og væsentlige forretningsmæssige risici.

En revision omfatter udførelse af revisionshandlinger for at opnå revisionsbevis for beløb og oplysninger i koncernregnskabet og årsregnskabet. De valgte handlinger afhænger af revisors vurdering, herunder vurdering af risici for væsentlig fejlinformation i koncernregnskabet og årsregnskabet, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl. Ved risikovurderingen overvejer revisor intern kontrol, der er relevant for virksomhedens udarbejdelse af et koncernregnskab og årsregnskab, der giver et retvisende billede. Formålet hermed er at udforme revisionshandlinger, der er passende efter omstændighederne. En revision omfatter endvidere vurdering af, om ledelsens valg af regnskabspraksis er passende, og om ledelsens regnskabsmæssige skøn er rimelige samt en vurdering af den samlede præsentation af koncernregnskabet og årsregnskabet.

Det er vores opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vores konklusion.

Revisionen har ikke givet anledning til forbehold.

Konklusion

Det er vores opfattelse, at koncernregnskabet og årsregnskabet giver et retvisende billede af koncernens og pensionskassens aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2015 samt af resultatet af koncernens og pensionskassens aktiviteter for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2015 i overensstemmelse med Lov om finansiel virksomhed.

Det er tillige vores opfattelse, at de etablerede forretningsgange og interne kontrolprocedurer, herunder den af ledelsen tilrettelagte risikostyring, der er rettet mod pensionskassens rapporteringsprocesser og væsentlige forretningsmæssige risici, fungerer tilfredsstillende.

UDTALELSE OM LEDELSESBERETNINGEN

Vi har i henhold til Lov om finansiel virksomhed gennemlæst ledelsesberetningen. Vi har ikke foretaget yderligere handlinger i tillæg til den gennemførte revision af koncernregnskabet og årsregnskabet. Det er på denne baggrund vores opfattelse, at oplysningerne i ledelsesberetningen er i overensstemmelse med koncernregnskabet og årsregnskabet.

Farum, den 4. marts 2016

_____

Palle Mortensen
Revisionschef

Den uafhængige revisors erklæringer

Til medlemmerne i Pensionskassen PenSam

PÅTEGNING PÅ KONCERNREGNSKABET OG ÅRSREGNSKABET

Vi har revideret koncernregnskabet og årsregnskabet for Pensionskassen PenSam for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2015, der omfatter resultatopgørelse, balance, egenkapitalopgørelse og noter. Koncernregnskabet og årsregnskabet udarbejdes efter Lov om finansiel virksomhed.

Ledelsens ansvar for koncernregnskabet og årsregnskabet

Ledelsen har ansvaret for udarbejdelsen af et koncernregnskab og årsregnskab, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med Lov om finansiel virksomhed. Ledelsen har endvidere ansvaret for den interne kontrol, som ledelsen anser nødvendig for at udarbejde et koncernregnskab og årsregnskab uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl.

Revisors ansvar og den udførte revision

Vores ansvar er at udtrykke en konklusion om koncernregnskabet og årsregnskabet på grundlag af vores revision. Vi har udført revisionen i overensstemmelse med internationale standarder om revision og yderligere krav ifølge dansk revisorlovgivning. Dette kræver, at vi overholder etiske krav samt planlægger og udfører revisionen for at opnå høj grad af sikkerhed for, om koncernregnskabet og årsregnskabet er uden væsentlig fejlinformation.

En revision omfatter udførelse af revisionshandlinger for at opnå revisionsbevis for beløb og oplysninger i koncernregnskabet og årsregnskabet. De valgte handlinger afhænger af revisors vurdering, herunder vurdering af risici for væsentlig fejlinformation i koncernregnskabet og årsregnskabet, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl. Ved risikovurderingen overvejer revisor intern kontrol, der er relevant for virksomhedens udarbejdelse af et koncernregnskab og årsregnskab, der giver et retvisende billede. Formålet hermed er at udforme revisionshandlinger, der er passende efter omstændighederne, men ikke at udtrykke en konklusion om effektiviteten af virksomhedens interne kontrol. En revision omfatter endvidere vurdering af, om ledelsens valg af regnskabspraksis er passende, og om ledelsens regnskabsmæssige skøn er rimelige samt en vurdering af den samlede præsentation af koncernregnskabet og årsregnskabet.

Det er vores opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vores konklusion.

Revisionen har ikke givet anledning til forbehold.

Konklusion

Det er vores opfattelse, at koncernregnskabet og årsregnskabet giver et retvisende billede af koncernens og pensionskassens aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2015 samt af resultat af koncernens og pensionskassens aktiviteter for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2015 i overensstemmelse med Lov om finansiel virksomhed.

UDTALELSE OM LEDELSESBERETNINGEN

Udtalelse om ledelsesberetningen

Vi har i henhold til Lov om finansiel virksomhed gennemlæst ledelsesberetningen. Vi har ikke foretaget yderligere handlinger i tillæg til den gennemførte revision af koncernregnskabet og årsregnskabet. Det er på denne baggrund vores opfattelse, at oplysningerne i ledelsesberetningen er i overensstemmelse med koncernregnskabet og årsregnskabet.

Hellerup, den 4. marts 2016
PricewaterhouseCoopers
Statsautoriseret Revisionspartnerselskab
CVR.nr. 33 77 12 31

Erik Stener Jørgensen	Jesper Edelbo
statsautoriseret revisor	statsautoriseret revisor

Resultatopgørelse
1. januar - 31. december
I t. kr.

Note		Pensionskassen 31.12.2015	Pensionskassen 31.12.2014	Koncernen 31.12.2015	Koncernen 31.12.2014
	Afgivne forsikringspræmier	-1	-1	-1	-1
	Medlemsbidrag for egen regning i alt	*-1*	*-1*	*-1*	*-1*
	Indtægter fra tilknyttede virksomheder	6.611	6.126	0	0
	Indtægter fra associerede virksomheder	681.552	802.973	681.552	802.973
	Indtægter af investeringsejendomme	58.432	52.839	71.795	65.143
2	Renteindtægter og udbytter mv.	900.389	755.959	900.493	755.962
3	Kursreguleringer	-945.906	1.791.296	-944.588	1.786.856
4	Renteudgifter	-8.544	-2.164	-8.805	-2.170
5	Administrationsomkostninger i forbindelse med investerings-virksomhed	-31.066	-29.491	-31.066	-29.491
	Investeringsafkast, i alt	*661.468*	*3.377.538*	*669.381*	*3.379.273*
6	Pensionsafkastskat	-80.604	-455.349	-80.604	-455.349
	Investeringsafkast efter pensionsafkastskat	*580.864*	*2.922.189*	*588.777*	*2.923.924*
7	Udbetalte ydelser	-878.972	-875.660	-878.972	-875.660
	Ændring i erstatningshensættelser	5.560	-2.533	5.560	-2.533
	Udbetalinger fra særlige bonushensættelser	-37.744	-36.691	-37.744	-36.691
	Pensionsydelser for egen regning, i alt	*-911.156*	*-914.884*	*-911.156*	*-914.884*
	Ændring i pensionshensættelser	525.127	-1.869.397	525.127	-1.869.397
	Ændring i pensionshensættelser for egen regning, i alt	*525.127*	*-1.869.397*	*525.127*	*-1.869.397*
	Ændring i kollektivt bonuspotentiale	-193.375	175.666	-193.375	175.666
	Ændring i særlige bonushensættelser	36.202	-1.722	36.202	-1.722
	Bonus, i alt	*-157.173*	*173.944*	*-157.173*	*173.944*
8	Administrationsomkostninger	-24.674	-24.664	-24.674	-24.664
	Pensionsmæssige driftsomkostninger for egen regning, i alt	*-24.674*	*-24.664*	*-24.674*	*-24.664*
	Overført investeringsafkast	-12.987	-287.187	-12.987	-287.187
	Pensionsteknisk resultat	***0***	***0***	***7.913***	***1.735***
	Egenkapitalens investeringsafkast	12.987	287.187	12.987	287.187
9	***Resultat før skat***	***12.987***	***287.187***	***20.900***	***288.922***
6	Pensionsafkastskat for egenkapitalen	-2.720	-43.940	-2.720	-43.940
	Minoritetsinteressers andel af driftsoverskud	0	0	-7.913	-1.735
	Årets resultat	***10.267***	***243.247***	***10.267***	***243.247***
	Totalindkomstopgørelse				
	Årets resultat	10.267	243.247	10.267	243.247
	Anden totalindkomst	0	0	0	0
	Årets totalindkomst	***10.267***	***243.247***	***10.267***	***243.247***

Balance pr. 31. december
Aktiver
I t. kr.

Note		Pensionskassen 31.12.2015	Pensionskassen 31.12.2014	Koncernen 31.12.2015	Koncernen 31.12.2014
	Driftsmidler	616	645	616	945
	Materielle aktiver, i alt	***616***	***645***	***616***	***945***
10	*Investeringsejendomme*	*1.547.067*	*1.547.058*	*1.703.556*	*1.863.503*
	Kapitalandele i tilknyttede virksomheder	175.814	282.411	0	0
	Kapitalandele i associerede virksomheder	8.346.994	7.914.564	8.346.994	7.914.564
	Investeringer i tilknyttede og associerede virksomheder	*8.522.808*	*8.196.975*	*8.346.994*	*7.914.564*
11	Kapitalandele	2.443.268	2.298.200	2.443.268	2.298.200
	Investeringsforeningsandele	0	125.589	0	125.589
	Obligationer	15.437.818	13.767.599	15.437.818	13.767.599
	Pantesikrede udlån	202	447	202	447
	Andre udlån	10.143	2.521	10.143	2.521
12	Afledte finansielle instrumenter	1.581.168	1.820.545	1.581.168	1.820.545
	Andre finansielle investeringsaktiver, i alt	*19.472.599*	*18.014.901*	*19.472.599*	*18.014.901*
	Investeringsaktiver, i alt	***29.542.474***	***27.758.934***	***29.523.149***	***27.792.968***
	Tilgodehavender hos PenSam Liv	66.781	57.301	66.781	57.301
	Andre tilgodehavender	14.633	10.834	15.950	15.561
	Tilgodehavender, i alt	***81.414***	***68.135***	***82.731***	***72.862***
	Tilgodehavende pensionsafkastskat	4.908	0	4.908	0
	Likvide beholdninger	156.051	141.783	236.301	161.418
	Andre aktiver, i alt	***160.959***	***141.783***	***241.209***	***161.418***
	Tilgodehavende renter samt optjent leje	228.852	212.510	228.852	212.510
	Andre periodeafgrænsningsposter	67.562	66.549	67.562	66.549
	Periodeafgrænsningsposter, i alt	***296.414***	***279.059***	***296.414***	***279.059***
	Aktiver, i alt	***30.081.877***	***28.248.556***	***30.144.119***	***28.307.252***

Balance pr. 31. december
Passiver
I t. kr.

Note		Pensionskassen 31.12.2015	Pensionskassen 31.12.2014	Koncernen 31.12.2015	Koncernen 31.12.2014
13	Overført overskud	3.856.006	3.845.739	3.856.006	3.845.739
	Minoritetsinteresser	0	0	32.124	46.933
	Egenkapital, i alt	***3.856.006***	***3.845.739***	***3.888.130***	***3.892.672***
	Garanterede ydelser	19.548.742	20.074.253	19.548.742	20.074.253
	Bonuspotentiale på hvilende pensioner	395	11	395	11
14	*Pensionshensættelser, i alt*	*19.549.137*	*20.074.264*	*19.549.137*	*20.074.264*
15	*Erstatningshensættelser*	*1.909*	*7.469*	*1.909*	*7.469*
16	*Kollektivt bonuspotentiale*	*1.064.653*	*871.279*	*1.064.653*	*871.279*
17	*Særlige bonushensættelser*	*535.638*	*571.840*	*535.638*	*571.840*
	Hensættelser til pensions- og investeringskontrakter, i alt	***21.151.337***	***21.524.852***	***21.151.337***	***21.524.852***
18	Andre hensættelser	1.100	1.100	1.100	1.100
	Hensatte forpligtelser, i alt	***1.100***	***1.100***	***1.100***	***1.100***
	Gæld til kreditinstitutter	0	0	9.642	42
	Pensionsafkastskat	86.001	420.792	86.001	420.792
19	Anden gæld	4.987.433	2.456.073	5.007.909	2.467.794
	Gæld, i alt	***5.073.434***	***2.876.865***	***5.103.552***	***2.888.628***
	Passiver, i alt	***30.081.877***	***28.248.556***	***30.144.119***	***28.307.252***

1 Anvendt regnskabspraksis
20 Basiskapital
21 Sikkerhedsstillelser og eventualforpligtelser
22 Nærtstående partner
23 Femårsoversigt
24 Afkast til regnskabsmæssig værdi
25 Tilknyttede og associerede virksomheder
26 Aktiebeholdning procentvis fordelt på brancher og regioner
27 Følsomhedsoplysninger
28 Risikooplysninger

Egenkapitalopgørelse

I t. kr.

Egenkapital	Pensionskassen 31.12.2015	Pensionskassen 31.12.2014	Koncernen 31.12.2015	Koncernen 31.12.2014
Saldo primo	*3.845.739*	*3.602.492*	*3.845.739*	*3.602.492*
Årets resultat	*10.267*	*243.247*	*10.267*	*243.247*
Anden totalindkomst	*0*	*0*	*0*	*0*
Årets totalindkomst	***10.267***	***243.247***	***10.267***	***243.247***
Minoritetsinteresser	*0*	*0*	*32.124*	*46.933*
Saldo ultimo	***3.856.006***	***3.845.739***	***3.888.130***	***3.892.672***

Noter

NOTE 1

ANVENDT REGNSKABSPRAKSIS

Årsrapporten for Pensionskassen PenSam er aflagt i overensstemmelse med reglerne i Lov om finansiel virksomhed og Finanstilsynets bekendtgørelse om finansielle rapporter for forsikringsselskaber og tværgående pensionskasser.

Anvendt regnskabspraksis er uændret i forhold til årsrapporten for 2014.

Årsrapporten præsenteres i danske kroner. Beløb i resultatopgørelse, balance, egenkapitalopgørelse og noter er oplyst i t. kr.

GENERELT OM INDREGNING OG MÅLING

Aktiver indregnes i balancen, når det er sandsynligt, at de fremtidige økonomiske fordele vil tilfalde pensionskassen, og aktivets værdi kan måles pålideligt.

Forpligtelser indregnes i balancen, når det er sandsynligt, at fremtidige økonomiske fordele vil fragå pensionskassen, og forpligtelsens værdi kan måles pålideligt.

Indtægter indregnes i resultatopgørelsen i takt med, at de indtjenes, herunder indregnes værdireguleringer af finansielle aktiver og forpligtelser, der måles til dagsværdi. I resultatopgørelsen indregnes ligeledes alle omkostninger, der er afholdt for at opnå årets indtjening.

REGNSKABSMÆSSIGE SKØN

Ved udarbejdelse af årsregnskabet har ledelsen foretaget en række skøn og vurderinger. Ledelsens skøn og vurderinger vedrørende fremtidige begivenheder har indvirkning på indregning og måling af visse aktiver og forpligtelser og dermed resultatet i året og i de kommende år.

De regnskabsposter, hvor værdiansættelsen er baseret på ledelsens skøn, vedrører dagsværdi af finansielle instrumenter samt forpligtelser vedrørende pensionskontrakter.

Dagsværdi af finansielle instrumenter

Hovedparten af pensionskassens investeringsaktiver er placeret i børsnoterede værdipapirer. Pensionskassen har dog investeret i alt 20,5% af investeringsporteføljen i alternative investeringer, herunder unoterede og illikvide aktiver. Endvidere har pensionskassen investeret i afledte finansielle instrumenter til investerings- samt afdækningsmæssige formål.

For unoterede og illikvide aktiver samt afledte finansielle instrumenter, hvor værdiansættelsen i mindre omfang bygger på observerbare markedsdata, er værdiansættelsen påvirket af skøn. Der henvises til afsnittene 'Kapitalandele', 'Investeringsforeningsandele', 'Pantsikrede udlån', samt 'Afledte finansielle instrumenter' for en uddybende beskrivelse heraf.

Forpligtelser vedrørende pensionskontrakter

Vurderingen af kundebestandens levetid, død og invaliditet har en væsentlig indflydelse på opgørelsen af de pensionsmæssige hensættelser, og derfor foretages der regelmæssigt en vurdering af bedste skøn for de nævnte parametre.

Den anvendte metode for vurdering af bedste skøn for levetid og død skelner mellem levetid for raske og invalide, idet der i PenSam er observeret stor forskel i levetid imellem raske og invalide.

Til vurdering af den observerede dødelighed er der anvendt oplysninger, som er baseret på erfaringer blandt kunderne i hele PenSam gruppen, da dette bidrager til en mere sikker estimation. Det er endvidere vurderingen, at en metode der

skelner mellem raske og invalide, er udtryk for bedste skøn på det foreliggende grundlag.

Det er ledelsens vurdering, at de anvendte skøn er forsvarlige, og et udtryk for bedste skøn for regnskabsposternes dagsværdier.

ÆNDRING AF REGNSKABSMÆSSIGE SKØN

Der er ikke ændret i metoder for måling af regnskabsposter, hvor værdiansættelsen er baseret på ledelsens skøn og vurderinger.

Der er i regnskabsåret 2015 foretaget opdatering af skøn for invaliditet og dødelighed ved opgørelse af de forsikringsmæssige hensættelser. Opdateringen har medført en samlet forøgelse af hensættelserne.

KONTRIBUTION

Fordelingen af det realiserede resultat foretages i overensstemmelse med kassens anmeldelse til Finanstilsynet.

Den anmeldte risikoforrentningsregel indebærer, at der for hver kontributionsgruppe gives en risikoforrentning, hvor forskellen i risikoforrentningen mellem rentegrupperne afspejler forskellen i basiskapitalens risiko for tabsdækning. Risikoforrentningen gives som en procentandel af den gennemsnitlige retrospektive hensættelse for perioden for den pågældende rentegruppe. Risikoforrentningen fordeles forholdsmæssigt mellem egenkapitalen og de særlige bonushensættelser.

I Pensionskassen er kontributionsgrupperne opdelt på tre rentegrupper, seks risikogrupper og tre omkostningsgrupper.

TRANSAKTIONER MED NÆRTSTÅENDE PARTER

Ved transaktioner mellem selskaber i PenSam gruppen og Pensionskassen sker afregningen i overensstemmelse med indgåede aftaler på markedsvilkår eller på omkostningsdækkende vilkår.

OMREGNING AF FREMMED VALUTA

Transaktioner i fremmed valuta omregnes til danske kroner efter transaktionsdagens kurs. Investeringer, tilgodehavender og gæld i fremmed valuta omregnes til danske kroner efter balancedagens kurs. Realiserede og urealiserede valutakursavancer og -tab medtages i resultatopgørelsen under 'Kursreguleringer'.

RESULTATOPGØRELSE

Indtægter fra tilknyttede og associerede virksomheder

Indeholder pensionskassens andel af de tilknyttede og associerede virksomheders driftsresultat og værdiregulering.

Indtægter af investeringsejendomme

Omfatter overskud eller underskud ved drift af pensionskassens investeringsejendomme. Beløbet opgøres efter fradrag af udgifter til ejendomsadministration. Regulering af investeringsejendommes værdi er indeholdt i posten 'Kursreguleringer'.

Renteindtægter og udbytter mv.

Indeholder årets renter af værdipapirer og udlån, rentebetalinger vedrørende afledte finansielle instrumenter samt udbytte af kapitalandele med fradrag af udbytteskat.

Kursreguleringer

Omfatter årets værdiregulering af kapitalandele, investeringsforeningsandele, obligationer, investeringsejendomme og udlån samt realiserede gevinster og tab ved salg af kapitalandele, investeringsforeningsandele, obligationer, investeringsejendomme og udlån. Endvidere indgår valutakursregulering samt realiserede og urealiserede

gevinster og tab vedrørende afledte finansielle instrumenter.

Renteudgifter
Indeholder renter på lån og øvrig gæld.

Administrationsomkostninger i forbindelse med investeringsvirksomhed
Indeholder direkte handelsomkostninger i forbindelse med værdipapirhandler og depotgebyrer samt egne omkostninger til administration af investeringsaktiver.

Pensionsafkastskat
Pensionsafkastskatten beregnes med en sats på 15,3%.

Pensionsafkastskat resultatføres med det beløb, der beregnes af regnskabsårets opgjorte beskatningsgrundlag samt eventuelle reguleringer fra tidligere år.

Pensionsydelser for egen regning
Pensionsydelser for egen regning omfatter årets udbetalte ydelser reguleret for årets ændring i erstatningshensættelser og efter fradrag af genforsikringens andel.

Ændring i pensionshensættelser
Omfatter årets ændring i pensionshensættelserne brutto med fradrag af genforsikringens andel.

Bonus
Omfatter årets tilskrevne bonus samt ændring i kollektivt bonuspotentiale og særlige bonushensættelser.

Administrationsomkostninger
Pensionskassen har indgået administrationsaftale med PenSam A/S. Omkostningerne dækker den daglige administration. Administrationsomkostninger omfatter periodiserede direkte og indirekte omkostninger vedrørende pensionsdriften.

Overført investeringsafkast
Overført investeringsafkast repræsenterer den del af det samlede investeringsafkast, der vedrører egenkapitalen. Den andel af investeringsafkastet der overføres, kan henføres til egenkapitalen på grundlag af fordelingen af det realiserede resultat.

Skat
Pensionskassen er ikke skattepligtig. I dattervirksomhederne er skat udgiftsført med det beløb, der påhviler årets indkomst. Datterselskaberne er sambeskattet. Som skattemæssigt administrationsselskab er valgt PenSam Investering ApS.

Anden totalindkomst
Pensionskassen har valgt at præsentere totalindkomsten som en samlet opgørelse. Pensionskassen har på nuværende tidspunkt ingen poster, som indregnes under anden totalindkomst.

BALANCEN

Materielle aktiver
Materielle aktiver består primært af driftsmidler. Driftsmidler indregnes i balancen til kostpris med fradrag af akkumulerede af- og nedskrivninger. Kostprisen omfatter anskaffelsessummen samt øvrige omkostninger tilknyttet anskaffelsen. Afskrivninger beregnes på grundlag af aktivets restværdi fratrukket akkumulerede nedskrivninger. Afskrivninger på driftsmidler foretages lineært over den forventede økonomiske levetid. Afskrivningsperioderne er fastsat til 3 - 10 år.

Investeringsejendomme
Investeringsejendomme måles til dagsværdi efter en likviditetsmodel. Dagsværdien opgøres med udgangspunkt i en systematisk vurdering af ejendommene baseret på deres forventede afkast over en 10-årig periode og terminalværdi.

Terminalværdien er forventningen til ejendommenes fremtidige kontante driftsafkast i et normalt år efter en 10-årig periode. Dagsværdien er opgjort ved at tilbagediskontere det forventede afkast samt at fastsætte afkastkrav, der blandt andet afhænger af ejendommens art, beliggenhed og det aktuelle renteniveau.

KONCERNREGNSKABET

Koncernregnskabet omfatter modervirksomheden Pensionskassen samt dattervirksomheder, hvori Pensionskassen direkte eller indirekte besidder mere end 50% af stemmerettighederne eller på anden måde har bestemmende indflydelse. Dattervirksomheder indregnes i koncernregnskabet fra tidspunktet for erhvervelse eller stiftelse.

Koncernregnskabet er udarbejdet på grundlag af regnskab for modervirksomheden, og de enkelte dattervirksomheder er opgjort efter koncernens regnskabspraksis. Der er foretaget en sammenlægning af regnskabsposter med ensartet indhold og med efterfølgende eliminering af koncerninterne indtægter og omkostninger, aktiebesiddelser, interne mellemværender og udbytter samt realiserede og urealiserede fortjenester og tab ved transaktioner mellem de konsoliderede virksomheder.

Ejendomme ejet af ejendomsanpartsselskaber indgår i posten 'Kapitalandele i tilknyttede virksomheder'.

Kapitalandele i tilknyttede og associerede virksomheder

Kapitalandele i tilknyttede og associerede virksomheder indregnes og måles til virksomhedens regnskabsmæssige indre værdi. Virksomhedens indre værdi opgøres efter den regnskabsaflæggende virksomheds egen regnskabspraksis.

Kapitalandele

Kapitalandele indregnes som hovedregel i balancen til dagsværdi og indregnes på afregningsdatoen.

Kapitalandele, der handles på et aktivt marked, værdiansættes på baggrund af lukkekursen på balancedagen.

For kapitalandele, hvor der ikke forefindes et aktivt marked og dermed ikke en observerbar pålidelig dagsværdi, foretages værdiansættelsen med udgangspunkt i almindeligt anerkendte værdiansættelsesmetoder. Dette omfatter f.eks. ”discounted cash flow metoden”, sammenlignelige handler og multipler. Den anvendte metode varierer afhængig af de konkrete foretagne investeringer.

Værdiansættelsen af kapitalandele, som ikke handles aktivt, er baseret på regnskabsmæssige skøn, og værdien kan ikke fastsættes entydigt. Værdiansættelserne er derfor i visse tilfælde efterprøvet og vurderet ved hjælp af følsomhedsanalyser af væsentlige forudsætninger i de anvendte værdiansættelsesmodeller.

Investeringsforeningsandele

Noterede investeringsforeningsandele måles til dagsværdi. Unoterede investeringsforeningsandele måles til den af udbyder beregnede kurs, der bygger på de underliggende værdipapirers dagsværdi.

Obligationer, pantesikrede udlån og andre udlån

Obligationer, pantesikrede udlån og andre udlån måles til dagsværdi. Dagsværdien af udtrukne børsnoterede obligationer måles til nutidsværdien af udtrækningsbeløbet. Værdiansættelsen af udlån og pantesikrede udlån er baseret på regnskabsmæssige skøn, og værdien kan derfor ikke fastsættes entydigt.

Afledte finansielle instrumenter
Børsnoterede og unoterede afledte finansielle instrumenter måles til dagsværdi, og reguleringer indregnes løbende i resultatopgørelsen under 'Kursreguleringer'. Positive dagsværdier indregnes i balancen under 'Afledte finansielle instrumenter', og negative dagsværdier indregnes i balancen under 'Anden gæld'.

For afledte finansielle instrumenter, der ikke er børsnoterede, anvendes til værdiansættelsen almindeligt anerkendte værdiansættelsesmetoder. De valgte metoder tilpasses de enkelte afledte finansielle instrumenter.
Værdiansættelsen af de afledte finansielle instrumenter er baseret på regnskabsmæssige skøn, og værdien kan derfor ikke fastsættes entydigt. Der foretages derfor analyser af værdiansættelserne i forhold til eksterne modparter og i forhold til priser fastsat af en uafhængig finansiel institution, for at vurdere og efterprøve de af pensionskassen fastsatte værdier.

Alle finansielle instrumenter indregnes på afregningsdagen.

Tilgodehavender
Tilgodehavender måles til dagsværdi, hvilket normalt svarer til nominel værdi med fradrag af eventuel nedskrivning til forventede tab.

Likvide beholdninger
Likvide beholdninger indregnes og måles i balancen til dagsværdi, hvilket normalt svarer til nominel værdi.

Periodeafgrænsningsposter
Under periodeafgrænsningsposter indregnes betalinger vedrørende indtægter/udgifter i de efterfølgende år. Periodeafgrænsningsposter måles til kostpris.

Pensionshensættelser
Hensættelser opgøres på basis af det til Finanstilsynet anmeldte tekniske grundlag for beregning af pensionshensættelser. Pensionshensættelserne opdeles i 'Garanterede ydelser' og 'Bonuspotentiale på hvilende pensioner'.

Nutidsværdierne opgøres ved diskontering med de af Finanstilsynets offentliggjorte landespændsjusterede diskonteringssatser, beregnet på baggrund af bilag 8 i regnskabsbekendtgørelsen. Forudsætninger vedrørende dødelighed og invaliditet er fastlagt på baggrund af erfaringer fra bestanden i PenSam. Forudsætninger vedrørende de fremtidige administrationsomkostninger er baseret på administrationsaftale med PenSam A/S.

Garanterede ydelser
Garanterede ydelser opgøres som nutidsværdien af de fremtidige pensionsydelser med tillæg af nutidsværdien af de fremtidige administrationsudgifter og med fradrag af nutidsværdien af de aftalte fremtidige præmier. Nutidsværdierne opgøres efter markedsforudsætningerne. Hertil lægges et risikotillæg, et eventuelt tillæg for garanterede tilbagekøbsværdier og tillæg til dækning af fremtidige ydelser foranlediget af indtrufne forsikringsbegivenheder. Garanterede ydelser er opgjort uden hensyntagen til omskrivning af kontrakterne til fripolicer og tilbagekøb.
Risikotillægget er opgjort som forskellen mellem hensættelserne beregnet ved diskontering af de fremtidige ydelser og medlemsbidrag med de af Finanstilsynets offentliggjorte diskonteringssatser og hensættelserne er beregnet, hvor disse satser er reduceret med 5%.

Bonuspotentiale på hvilende pensioner
Bonuspotentialet på hvilende pensioner defineres som markedsværdien af forpligtelser til at yde bonus vedrørende de allerede indbetalte med-

lemsbidrag mv., og størrelsen vil ændre sig ved ændrede markedsforhold. Bonuspotentialet på hvilende pensioner kan i et vist omfang anvendes til at dække tab.

Erstatningshensættelser
Erstatningshensættelser indeholder ubetalte, forfaldne pensionsydelser, inklusive et skøn over pensionsydelser for endnu ikke anmeldte forsikringsbegivenheder, der ville være forfaldne i regnskabsåret, hvis sagen havde været anmeldt og færdigbehandlet. Skønnet over endnu ikke anmeldte skader er baseret på det konstaterede mønster i efteranmeldelser. Erstatningshensættelserne er ikke diskonteret.

Kollektivt bonuspotentiale
Under kollektivt bonuspotentiale opføres den akkumulerede del af det realiserede resultat, der endnu ikke er fordelt til de enkelte policer.

I tilfælde af, at kollektivt bonuspotentiales andel af det realiserede resultat ikke kan dækkes fuldt ud, dækkes det resterende med en overførsel fra egenkapitalen til kollektivt bonuspotentiale.

Særlige bonushensættelser
Særlige bonushensættelser indeholder andele af overskud, der tilfalder medlemmerne, og som medregnes i pensionskassens basiskapital. De særlige bonushensættelser modtager samme forrentning som egenkapitalen og kan dække tab på lige fod med egenkapitalen. Særlige bonushensættelser udbetales til medlemmerne, når pensionerne er under udbetaling, eller når der sker genkøb.

Udskudt skat og pensionsafkastskat
Udskudt skat og pensionsafkastskat optages til aktuel pensionsafkast- og skattesats af forskellen mellem regnskabsmæssige og pensionsafkast-/skattemæssige værdier.

Øvrige forpligtelser
Øvrige forpligtelser, som omfatter gæld til kreditinstitutter, gæld til tilknyttede og associerede selskaber og anden gæld, måles til dagsværdi, der i al væsentlighed svarer til nominel værdi.

Nøgletal
Pensionskassens nøgletal udarbejdes efter reglerne i bekendtgørelsen om finansielle rapporter for forsikringsselskaber og tværgående pensionskasser. Afkastnøgletallene er beregnet som sammenvægtede afkast.

Noter
I t. kr.

NOTE 2	Pensionskassen		Koncernen	
Renteindtægter og udbytter mv.	**31.12.2015**	**31.12.2014**	**31.12.2015**	**31.12.2014**
Renter af obligationer	358.487	355.844	358.487	355.844
Renter af gældsbreve	233	0	233	0
Renter af pantesikrede udlån	32	77	32	77
Udbytte, kapitalandele og investeringsforeningsandele	316.157	256.813	316.157	256.813
Samarbejdspartnere	174	264	174	264
Afledte finansielle instrumenter	225.303	142.935	225.303	142.935
Kreditinstitutter	3	26	107	29
I alt	*900.389*	*755.959*	*900.493*	*755.962*

NOTE 3				
Kursreguleringer	**31.12.2015**	**31.12.2014**	**31.12.2015**	**31.12.2014**
Investeringsejendomme	-1.146	-24.882	172	-29.321
Kapitalandele	-102.486	-12.766	-102.486	-12.766
Investeringsforeningsandele	224	5.844	224	5.844
Obligationer	-226.551	632.496	-226.551	632.496
Pantesikrede udlån	-31	-64	-31	-64
Afledte finansielle instrumenter	-172.052	1.514.272	-172.052	1.514.271
Andre udlån	23	-36	23	-36
Valutakursreguleringer	-443.887	-323.568	-443.887	-323.568
I alt	*-945.906*	*1.791.296*	*-944.588*	*1.786.856*

NOTE 4				
Renteudgifter	**31.12.2015**	**31.12.2014**	**31.12.2015**	**31.12.2014**
Pensionsafkastskat	0	-1.171	0	-1.171
Samarbejdspartnere	0	0	0	-25
Øvrige finansielle investeringsaktiver	-6.928	-659	-6.928	-659
Kreditinstitutter	-971	-87	-1.232	-93
Andre renter	-645	-247	-645	-222
I alt	*-8.544*	*-2.164*	*-8.805*	*-2.170*

NOTE 5	Pensionskassen		Koncernen	
Administrationsomkostninger i forbindelse med investeringsvirksomhed	**31.12.2015**	**31.12.2014**	**31.12.2015**	**31.12.2014**
Handelsomkostninger, obligationer	0	-17	0	-17
Depotafgift	-340	-651	-340	-651
Formueforvaltning, fordelte fællesomkostninger	-28.494	-27.776	-28.494	-27.776
Anden formueadministration	-2.232	-1.047	-2.232	-1.047
I alt	*-31.066*	*-29.491*	*-31.066*	*-29.491*

NOTE 6				
Pensionsafkastskat	**31.12.2015**	**31.12.2014**	**31.12.2015**	**31.12.2014**
Beregnet betaling for året	-88.134	-498.926	-88.134	-498.926
Tilgodehavende pensionsafkastskat	4.908	0	4.908	0
Regulering vedr. tidligere år	153	38	153	38
Afregnet individuel pensionsafkastskat	-209	-357	-209	-357
Individuel pensionsafkastskat overført til andet selskab	-42	-44	-42	-44
I alt	*-83.324*	*-499.289*	*-83.324*	*-499.289*
Pensionsafkastskatten er fordelt til:				
Medlemmerne	-80.604	-455.349	-80.604	-455.349
Egenkapitalen	-2.720	-43.940	-2.720	-43.940
I alt	*-83.324*	*-499.289*	*-83.324*	*-499.289*

NOTE 7				
Udbetalte ydelser	**31.12.2015**	**31.12.2014**	**31.12.2015**	**31.12.2014**
Forsikringssummer ved død	-3.712	-4.078	-3.712	-4.078
Forsikringssummer ved udløb	-62.674	-63.584	-62.674	-63.584
Løbende pensionsudbetalinger	-800.503	-791.022	-800.503	-791.022
Udtrædelsesgodtgørelser	-11.038	-16.489	-11.038	-16.489
Regulering af fond for midlertidig økonomisk bistand	-7	-17	-7	-17
Skadeforebyggende omkostninger	-1.038	-470	-1.038	-470
I alt	*-878.972*	*-875.660*	*-878.972*	*-875.660*

NOTE 8	Pensionskassen		Koncernen	
Administrationsomkostninger	**31.12.2015**	**31.12.2014**	**31.12.2015**	**31.12.2014**
Administrationsvederlag inkl. direkte omkostninger	-24.674	-24.664	-24.674	-24.664
Administrationsomkostninger i alt	*-24.674*	*-24.664*	*-24.674*	*-24.664*

Pensionskassen Pensam har indgået administrationsaftale med PenSam A/S
Der er derfor ikke ansat medarbejdere. Vederlaget til direktion og bestyrelse samt honorar til revision bliver afregnet via administrationsvederlag.

Antal i bestyrelsen	7	5
Antal væsentlige risikotagere	13	-
Bestyrelse:		
Bestyrelsesformand Jess V. Lauersen (Indtrådt 01.07.2014)	-90	-45
Næstformand Dennis Kristensen*	-53	-48
Cato Baldvinsson	-60	-60
Bjarne Fabienke	-60	-60
Palle Nielsen	-48	-48
Henrik Thorup (Udtrådt pr. 01.07.2014)	0	-45
Kommiterede		
Ebbe Dalsgaard	-32	-35
Flemming Bøgvad	-32	-32
Honorar i alt	*-375*	*-373*

*Bestyrelsesmedlemmets honorar afgives til FOA
Bestyrelsen aflønnes udelukkende med et fast honorar. Ud over det oplyste honorar ydes et fast honorar til medlemmer af revisionsudvalget, som udgør 60 t. kr. for formanden og 40 t. kr. for øvrige medlemmer årligt.

Som medlem af bestyrelsen i andre selskaber i PenSam koncernen har følgende bestyrelsesmedlemmer modtaget et samlet honorar fra selskaberne: Dennis Kristensen 200 t. kr. (2014: 323 t. kr.), Palle Nielsen 100 t. kr. (2014: 100 t. kr.), Ebbe Dalsgaard 80 t. kr. (2014: 59 t. kr.) og Flemming Bøgvad 80 t. kr. (2014: 80 t. kr.)

Direktion
Direktionsvederlaget afholdes af PenSam Liv

Helen Kobæk		
Kontraktligt vederlag	-3.060	-2.844
Kontant bonus	0	0
Vederlag i alt	*-3.060*	*-2.844*

Direktionen aflønnes af PenSam Liv, og omkostningen fordeles til de øvrige selskaber i PenSam gruppen på omkostningsdækkende basis.
Det omkostningsførte vederlag til direktionen i Pensionskassen PenSam udgør 458 t. kr. (2014: 142 t. kr.).

Øvrige ansatte, hvis aktiviteter har væsentlig indflydelse på virksomheden risikoprofil

Kontraktligt vederlag	-16.740
Pensionsbidrag	-2.513
Kontant bonus	-320
Vederlag i alt	*-19.573*

I 2014 har væsentlige risikotagere optjent kontant bonus (engangsvederlag) på 320 t. kr., som udbetales i 2015.

PenSam gruppen er forpligtet til at udpege alle medarbejdere, hvis aktiviteter har indflydelse på Pensionskassen PenSam's risikoprofil. En andel af de væsentlige risikotagere er ansat i PenSam A/S og deres vederlag fordeles til de øvrige selskaber i PenSam gruppen på omkostningsdækkende basis.

NOTE 9	Pensionskassen		Koncernen	
Resultat før skat	**31.12.2015**	**31.12.2014**	**31.12.2015**	**31.12.2014**
Realiseret resultat, jf. kontributionsbekendtgørelsen	395.728	676.533	-	-
Fordelt til:				
Kollektivt bonuspotentiale	380.875	345.359	-	-
Særlige bonushensættelser	1.866	43.987	-	-
I alt til de forsikrede	*382.741*	*389.346*	-	-
Egenkapitalen	12.987	287.187	-	-
Fordelt, i alt	*395.728*	*676.533*	-	-

Pensionskassen har anmeldt en risikoforrentningsregel for 2014 og 2015, hvor der ikke fordeles risikoforrentning til basiskapitalen.

Fordeling af realiseret resultat

Rentegruppe				
Kollektivt bonuspotentiale	356.325	362.486	-	-
Særlige bonushensættelser	1.866	43.987	-	-
I alt til medlemmerne	*358.191*	*406.473*	-	-
Risikogruppe				
Kollektivt bonuspotentiale	43.681	7.430	-	-
Særlige bonushensættelser	0	0	-	-
I alt til medlemmerne	*43.681*	*7.430*	-	-
Omkostningsgruppe				
Kollektivt bonuspotentiale	-19.131	-24.557	-	-
Særlige bonushensættelser	0	0	-	-
I alt til medlemmerne	*-19.131*	*-24.557*	-	-

NOTE 10				
Investeringsejendomme	**31.12.2015**	**31.12.2014**	**31.12.2015**	**31.12.2014**
Dagsværdi primo	1.547.058	1.581.534	1.863.503	1.903.218
Tilgang	3.941	4.656	3.941	4.656
Afgang	-2.009	-14.250	-163.283	-15.050
Årets værdiregulering til dagsværdi	-1.923	-24.882	-605	-29.321
Saldo ultimo	*1.547.067*	*1.547.058*	*1.703.556*	*1.863.503*
Vægtet gennemsnit af forrentningskravet, der er lagt til grund ved fastsættelse af ejendommenes dagsværdi:				
Boligejendomme	4,4%	4,3%	4,5%	4,3%
Erhvervsejendomme	6,1%	6,1%	6,2%	6,2%
Blandede bolig- og erhvervsejendomme	5,4%	5,4%	5,4%	5,4%

Pensionskassens ejendomme værdiansættes med udgangspunkt i en DCF-model. For enkelte ejendomme indhentes der mæglervurderinger, som anvendes til at underbygge og validere pensionskassens DCF model.

NOTE 11

Kapitalandele

På www.pensam.dk > Forside > Om PenSam > PenSam i tal > Årsrapporter > supplerende oplysninger vises en oversigt over de selskaber, der er investeret i.

NOTE 12		**Pensionskassen**		**Koncernen**	
	Hovedstol	**Positiv værdi**	**Negativ værdi**	**Positiv værdi**	**Negativ værdi**
Afledte finansielle instrumenter	**31.12.2015**	**31.12.2015**	**31.12.2015**	**31.12.2015**	**31.12.2015**
Rentekontrakter					
Renteswaps					
Løbetid 0-10 år	30.441.564	678.010	-30.962	678.010	-30.962
Løbetid 10-20 år	4.965.919	282.923	-92.928	282.923	-92.928
Løbetid >20 år	6.558.459	168.419	-398.429	168.419	-398.429
I alt	*41.965.942*	*1.129.352*	*-522.319*	*1.129.352*	*-522.319*
Repo/Reverse forretninger					
Løbetid 0-10 år	-2.412.163	408.450	-4.198.352	408.450	-4.198.352
I alt	*-2.412.163*	*408.450*	*-4.198.352*	*408.450*	*-4.198.352*
Futures					
Løbetid 0-10 år	4	130	-684	130	-684
I alt	*4*	*130*	*-684*	*130*	*-684*
Aktiekontrakter					
Løbetid 0-10 år	0	1.464	-1.464	1.464	-1.464
I alt	*0*	*1.464*	*-1.464*	*1.464*	-1.464
Valutakontrakter					
Terminskontrakter	-6.780.143	41.772	-220.959	41.772	-220.959
I alt	*-6.780.143*	*41.772*	*-220.959*	*41.772*	*-220.959*
Saldo ultimo	*32.773.640*	*1.581.168*	*-4.943.778*	*1.581.168*	*-4.943.778*

Alle rentekontrakter er indgået i danske kroner og Euro.
Valutakontrakter har alle en løbetid på under et år.
Positive dagsværdier indgår i aktiverne i en særskilt post.
Negative dagsværdier indgår i passiverne under 'Anden gæld'.

NOTE 12 (FORTSAT)		Pensionskassen		Koncernen	
	Hovedstol	Positiv værdi	Negativ værdi	Positiv værdi	Negativ værdi
Afledte finansielle instrumenter	**31.12.2014**	**31.12.2014**	**31.12.2014**	**31.12.2014**	**31.12.2014**
Rentekontrakter					
Renteswaps					
Løbetid 0-10 år	12.965.036	633.353	-49.573	633.353	-49.573
Løbetid 10-20 år	6.269.042	269.469	-37.194	269.469	-37.194
Løbetid >20 år	7.452.209	395.261	-450.619	395.261	-450.619
I alt	*26.686.287*	*1.298.083*	*-537.386*	*1.298.083*	*-537.386*
Repo/Reverse forretninger					
Løbetid 0-10 år	-878.000	0	-1.082.157	0	-1.082.157
I alt	*-878.000*	*0*	*-1.082.157*	*0*	*-1.082.157*
Futures					
Løbetid 0-10 år	86	0	-628	0	-628
I alt	*86*	*0*	*-628*	*0*	*-628*
Aktiekontrakter					
Løbetid 0-10 år	-28	4.120	-4.450	4.120	-4.450
I alt	*-28*	*4.120*	*-4.450*	*4.120*	-4.450
Valutakontrakter					
Terminskontrakter	-7.844.311	518.342	-789.595	518.342	-789.595
I alt	*-7.844.311*	*518.342*	*-789.595*	*518.342*	*-789.595*
Saldo ultimo	*17.964.034*	*1.820.545*	*-2.414.216*	*1.820.545*	*-2.414.216*

Alle rentekontrakter er indgået i danske kroner og Euro.

Valutakontrakter har alle en løbetid på under et år.

Positive dagsværdier indgår i aktiverne i en særskilt post.

Negative dagsværdier indgår i passiverne under 'Anden gæld'.

NOTE 13	Pensionskassen		Koncernen	
Overført overskud	**31.12.2015**	**31.12.2014**	**31.12.2015**	**31.12.2014**
Saldo primo	3.845.739	3.602.492	3.845.739	3.602.492
Årets resultat	10.267	243.247	10.267	243.247
Saldo ultimo	*3.856.006*	*3.845.739*	*3.856.006*	*3.845.739*

NOTE 14				
Pensionshensættelser	**31.12.2015**	**31.12.2014**	**31.12.2015**	**31.12.2014**
Pensionshensættelser, primo	20.074.264	18.204.868	20.074.264	18.204.868
Akkumuleret værdiregulering, primo	-7.349.209	-5.153.970	-7.349.209	-5.153.970
Retrospektive hensættelser, primo	*12.725.055*	*13.050.898*	*12.725.055*	*13.050.898*
Rentetilskrivning	*587.031*	538.806	587.031	538.806
Pensionsydelser	*-873.412*	-878.193	-873.412	-878.193
Omkostningstillæg efter tilskrivning af omkostningsbonus	*-72*	-106	-72	-106
Risikogevinst efter tilskrivning af risikobonus	*-48.832*	18.005	-48.832	18.005
Andet	12.723	-4.355	12.723	-4.355
Retrospektive hensættelser, ultimo	*12.402.493*	*12.725.055*	*12.402.493*	*12.725.055*
Brutto akkumuleret værdiregulering, ultimo	7.146.644	7.349.209	7.146.644	7.349.209
Netto akkumuleret værdiregulering, ultimo	*7.146.644*	*7.349.209*	*7.146.644*	*7.349.209*
Saldo ultimo	*19.549.137*	*20.074.264*	*19.549.137*	*20.074.264*
Fordelingen af pensionshensættelser:				
Rentegruppe - pensionskassen for sygehjælpere m.fl.				
Garanterede ydelser	17.649.997	18.170.886	17.649.997	18.170.886
Bonuspotentiale på hvilende pensioner	194	9	194	9
Pensionskassen for sygehjælpere m.fl. i alt	*17.650.191*	*18.170.895*	*17.650.191*	*18.170.895*
Rentegruppe - pensionskassen for portører m.fl.				
Garanterede ydelser	1.396.512	1.382.301	1.396.512	1.382.301
Bonuspotentiale på hvilende pensioner	78	2	78	2
Pensionskassen for portører m.fl. i alt	*1.396.590*	*1.382.303*	*1.396.590*	*1.382.303*
Rentegruppe - pensionskassen for trafikfunktionærer m.fl.				
Garanterede ydelser	502.232	521.066	502.232	521.066
Bonuspotentiale på hvilende pensioner	124	0	124	0
Pensionskassen for trafikfunktionærer m.fl. i alt	*502.356*	*521.066*	*502.356*	*521.066*
Kontorente efter skat:				
Pensionskassen for sygehjælpere m.fl.	4,34%	4,00%		
Pensionskassen for portører m.fl.	10,22%	6,00%		
Pensionskassen for trafikfunktionærer m.fl.	4,59%	4,00%		

NOTE 14 (FORTSAT)	Pensionskassen		Koncernen	
Pensionshensættelser	**31.12.2015**	**31.12.2014**	**31.12.2015**	**31.12.2014**
Ændring i Bruttopensionshensættelserne fordeler sig således:				
Ændring i retrospektive hensættelser	-322.561	-325.843	-322.561	-325.843
Ændring i akkumuleret værdiregulering	-202.566	2.195.240	-202.566	2.195.239
Ændring i bruttopensionshensættelser	*-525.127*	*1.869.397*	*-525.127*	*1.869.396*
Ændring i garanterede ydelser	-525.511	1.869.399	-525.511	1.869.399
Ændring i bonuspotentiale på fripoliceydelser	384	-2	384	-2
Ændring i bruttopensionshensættelser	*-525.127*	*1.869.397*	*-525.127*	*1.869.397*

NOTE 15				
Erstatningshensættelser	**31.12.2015**	**31.12.2014**	**31.12.2015**	**31.12.2014**
Saldo primo	7.469	4.935	7.469	4.935
Regulering	-5.560	2.534	-5.560	2.534
Saldo ultimo	*1.909*	*7.469*	*1.909*	*7.469*

Bruttoerstatningshensættelserne er opgjort uden fradrag for værdien af aktiver eller rettigheder, da der ikke er overtaget eller forventes overtaget sådanne.

NOTE 16				
Kollektivt bonuspotentiale	**31.12.2015**	**31.12.2014**	**31.12.2015**	**31.12.2014**
Saldo primo	*871.279*	*1.046.945*	*871.279*	1.046.945
Andel af realiseret resultat*	375.404	345.359	*375.404*	345.359
Andel af pensionsafkastskat	-80.279	-449.776	*-80.279*	-449.776
PAL-fritagelse	-17.663	-16.318	*-17.663*	-16.318
Risikoforrentning	5.471	0	*5.471*	0
Bonus	-89.559	-54.931	-89.559	-54.931
Årets regulering	*193.374*	*-175.666*	*193.374*	*-175.666*
Overført fra egenkapital	*0*	*0*	*0*	0
Saldo ultimo	*1.064.653*	*871.279*	*1.064.653*	*871.279*
*heraf				
Grundlagsforrentning	*-474.661*	*-492.995*	*-474.661*	*-492.995*
Værdiregulering	*202.565*	*-2.195.239*	*202.565*	*-2.195.239*

NOTE 16 (FORTSAT)	Pensionskassen		Koncernen	
Kollektivt bonuspotentiale	**31.12.2015**	**31.12.2014**	**31.12.2015**	**31.12.2013**
Rentegruppe - pensionskassen for sygehjælpere m.fl.	574.005	362.991	574.005	362.991
Rentegruppe - pensionskassen for portører m.fl.	170.831	218.393	170.831	218.393
Rentegruppe - pensionskassen for trafikfunktionærer m.fl.	39.631	39.408	39.631	39.408
Risikogrupper	276.027	227.197	276.027	227.197
Omkostningsgruppe	4.159	23.290	4.159	23.290
Saldo ultimo	*1.064.653*	*871.279*	*1.064.653*	*871.279*
Bonusgrader i rentegrupper				
Bonusgrad, rentegruppe - pensionskassen for sygehjælpere m.fl.	5,1%	3,2%		
Bonusgrad, rentegruppe - pensionskassen for portører m.fl.	18,6%	24,0%		
Bonusgrad, rentegruppe - pensionskassen for trafikfunktionærer m.fl.	12,6%	11,9%		

NOTE 17

Særlige bonushensættelser	**31.12.2015**	**31.12.2014**	**31.12.2015**	**31.12.2014**
Saldo primo	571.840	570.118	571.840	570.118
Andel af realiseret resultat	2.555	43.987	2.555	43.987
Andel af pensionsafkastskat	-325	-5.574	-325	-5.574
Risikoforrentning	-688	0	-688	0
Udbetalt	-37.744	-36.691	-37.744	-36.691
Saldo ultimo	*535.638*	*571.840*	535.638	571.840

NOTE 18

Andre hensættelser

Hensættelsen til bistandsfond kan benyttes til midlertidig økonomisk bistand til syge medlemmer, der ikke er berettiget til invalidepension.

NOTE 19

Anden gæld

Alle gældsposter forfalder indenfor fem år fra balancetidspunktet. Den væsentligste del af gælden vedrører afledte finansielle instrumenter jf. note 12.

NOTE 20	Pensionskassen		Koncernen	
	31.12.2015	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2014
Basiskapital	(mio.kr)	(mio.kr)		
Egenkapital ultimo	3.856	3.846	-	-
Særlige bonushensættelser	536	572	-	-
Andel af associerede virksomheders basiskapital	1.870	3.986	-	-
- værdien af den pågældende ejerandel	-347	-1.974	-	-
Fradrag som følge af investering	-2.036	-1.641	-	-
Basiskapital ultimo	3.879	4.789	-	-
Overgangsbestemmelser vedr. ISB				
Fradrag som følge af investering	*347*	-	-	-
Andel af associerede virksomheders basiskapital fratrukket tilskrækkelig basiskapital	-4	-	-	-
Tilstrækkelig basiskapital, ultimo	*4.222*	4.789	-	-

NOTE 21	2015	2014	2015	2014
Sikkerhedsstillelser og eventualforpligtelser	(mio.kr)	(mio.kr)	(mio.kr)	(mio.kr)
Registrerede aktiver stillet til sikkerhed for pensionskassens hensættelser	24.470	25.279	24.470	25.279
Sikkerhedsstillelse for afledte finansielle instrumenter	73	55	73	55
Sikkerhedsstillelse i forbindelse med repo forretninger	4.263	1.090	4.263	1.090
Uudnyttet tilsagn om investering i ejendomsfonde	372	0	372	0
Uudnyttet tilsagn om investering i private equity fonde	381	354	381	354
Uudnyttet tilsagn om investering i infrastruktur fonde	163	201	163	201
Uudnyttet tilsagn om investering i øvrige fonde	197	393	197	393
Uudnyttet tilsagn i forbindelse med investering i lån	26	28	26	28

Der er stillet sikkerhed for en momsreguleringsforpligtelse på 322 t. kr. i forbindelse med salg af Bymose Hegn.

Pensionskassen har rejst et tilbagesøgningskrav overfor SKAT, som følge af EU - Domstolens afgørelse i relation til den såkaldte ATP - sag, som vedrører momsfritagelse for forvaltning og herunder administration af pensionsselskaber. Det er som følge af manglende praksis på området uvist i hvilket omfang Pensionskassen får medhold, og i givet fald hvornår PenSam måtte modtage refusion, og derfor er det ikke muligt at indregne noget beløb i relation hertil i årsrapporten. Kravet behandles derfor som et eventualaktiv.

Pensionskassen har ikke påtaget sig kautions-, garanti- eller andre forpligtelser ud over de i regnskabet anførte.

NOTE 22

Nærtstående parter

Følgende betragtes som nærtstående parter:

- FOA - Fag og Arbejde
- PenSam Holding A/S
- PenSam Forsikring A/S
- PenSam Bank A/S
- PenSam Liv
- PenSam A/S
- Bestyrelsesmedlemmer
- Direktionen

PenSam gruppen anvender PenSam Bank som bankforbindelse i beskedent omfang.

PenSam A/S varetager administrative opgaver for Pensionskassen PenSam. I 2015 er dette sket på omkostningsdækkende basis.
Fra 2016 sker dette til en fast pris.
Øvrige koncerninterne transaktioner sker på markedsbaserede vilkår.

Ydelserne på omkostningsdækkende basis samt mellemværende:	**2015**	**2014**
Omkostninger	-53.168	-52.694
Tilgodehavender	66.781	57.301

NOTE 23

Femårsoversigt

Oplysninger om femårsoversigt indeholdende hoved- og nøgletal for de seneste fem regnskabsår fremgår af ledelses-beretning side 5.

NOTE 24

Afkast til regnskabsmæssig værdi

I skemaet vises afkastprocenter for 2015 fordelt på investeringskategorier.

	Regnskabsmæssig værdi		Netto-investeringer	Afkast i % før pensions-afkastskat og selskabsskat
	Primo	Ultimo		
1.1 Grunde og bygninger, der er direkte ejet	1.547.058	1.547.067	-56.104	3,7
1.2 Ejendomsanpartsselskaber	1.101.615	1.161.423	-144.060	6,9
1. Grunde og bygninger i alt	**2.648.673**	**2.708.490**	**-200.164**	**5,0**
2. Andre dattervirksomheder	**142.277**	**1.569**	**-140.695**	**-0,8**
3.1 Børsnoterede danske kapitalandele	63.673	72.904	-40.516	35,4
3.2 Unoterede danske kapitalandele	2.074.578	2.126.328	-28.938	2,3
3.3 Børsnoterede udenlandske kapitalandele	2.825.889	2.754.168	-408.935	11,7
3.4 Unoterede udenlandske kapitalandele	983.899	995.961	-110.531	15,7
3. Øvrige kapitalandele i alt	**5.948.039**	**5.949.361**	**-588.920**	**9,5**
4.1 Statsobligationer (Zone A)	4.059.477	760.724	-2.266.310	17,0
4.2 Realkreditobligationer	7.599.723	9.544.904	1.750.330	0,2
4.3 Indeksobligationer	170.132	298.373	128.922	1,2
4.4 Kreditobligationer Investment Grade	19.221	45.509	25.248	3,9
4.5 Kreditobligationer non Investment Grade samt Emerging Markeds obligationer	4.223.918	4.853.658	184.021	9,5
4. Obligationer i alt	**16.072.471**	**15.503.168**	**-177.789**	**3,8**
5. Pantesikrede udlån	**447**	**302**	**0**	
6. Øvrige finansielle investeringsaktiver	**-264.063**	**10.116**	**0**	
7. Afledte finansielle instrumenter til sikring af nettoændring af aktiver og forpligtelser	**796.856**	**604.812**	**0**	

De viste afkast i procent er for de enkelte aktivtyper beregnet som et tidsvægtet afkast. Værdien af valutaafdækningsinstrumenter indgår i pkt. 6.

Der beregnes ikke tidsvægtet afkast for 'Pantesikrede udlån', 'Øvrige finansielle investeringsaktiver' og 'Afledte finansielle instrumenter' til sikring af nettoændringer af aktiver og forpligtelser', da en sådan beregning for disse aktivklasser ikke er mulig.

NOTE 25

Tilknyttede og associerede virksomheder

	Pensions-kassens andel af aktiekapital i procent	Virksom-hedens egen-kapital	Virksom-hedens resultat	Retsform	Hjemsted	Aktivitet
Kapitalandele i tilknyttede virksomheder						
Augustenborg Landevej, Sønderborg, PenSam	100,00	25.952	2.657	ApS	Furesø	Udlejning
Hobrovej 42, Ålborg, PenSam	100,00	83.040	2.399	ApS	Furesø	Udlejning
PenSam Bolig	100,00	18.984	1.113	ApS	Furesø	Udlejning
PenSam Gård 31.03.13	100,00	699	-15	ApS	Furesø	Udlejning
PenSam Investering	100,00	1.569	-13	ApS	Furesø	Investering
Skanderborgvej, Nydamsvej, Hørning, PenSam	100,00	9.525	-117	ApS	Furesø	Udlejning
Skjoldenæsholm Landbrug	50,00	60.326	23.305	ApS	Ringsted	Landbrug
Skjoldenæsholm Skovbrug	75,00	7.843	-14.558	ApS	Ringsted	Skovdrift
Kapitalandele i associerede virksomheder						
Kapitalforeningen PenSam Invest	14,95	35.785.037	4.032.043	Forening	København	Investering
PenSam Ejendomme	35,68	2.205.207	184.158	ApS	Furesø	Udlejning
PenSam Holding	90,00	2.282.705	29.861	A/S	Furesø	Holding selskab
Skovselskabet Skov-Sam Holding	50,00	310.769	5.180	ApS	Furesø	Skovdrift

I PenSam gruppen skifter ejerandelene løbende i de tilknyttede og associerede virksomheder, derfor kan ejerandele og resultater ikke direkte afstemmes til resultatopgørelsen.

NOTE 26

Aktiebeholdning procentvis fordelt på brancher og regioner

	Danmark	Øvrige Europa	Nord-amerika	Syd-amerika	Japan	Øvrige fjernøsten	Øvrige lande	Ikke fordelt
Energi	0,0	0,7	1,1	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0
Materialer	0,5	0,7	0,9	0,1	0,3	0,1	0,1	0,0
Industri	0,7	1,3	1,8	0,0	0,9	0,2	0,1	0,0
Forbrug	0,1	1,4	3,2	0,0	1,1	0,3	0,1	0,0
Konsument	0,1	1,7	2,3	0,1	0,4	0,1	0,0	0,0
Sundhed	0,4	1,6	4,0	0,0	0,4	0,1	0,1	0,0
Finans	0,8	10,1	12,2	0,1	1,0	1,7	0,5	0,0
It	0,0	0,8	5,3	0,0	0,5	0,7	0,1	0,0
Telekommunikation	0,0	0,6	0,7	0,0	0,3	0,2	0,1	0,0
Forsyning	0,0	0,5	0,8	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0
Ikke fordelt*	35,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3
I alt	*37,9*	*19,4*	*32,3*	*0,3*	*5,0*	*3,5*	*1,3*	*0,3*

Note: Fordelingen er foretaget på baggrund af markedsværdier på børsnoterede og unoterede kapitalandele, svarende til gruppe 2 og 3 i markedsværdiskemaet.

* Ikke fordelt Danmark indeholder værdien af PenSam Holding A/S

NOTE 27

Følsomhedsoplysninger i t. kr.

Hændelse	Minimum påvirkning af basis-kapitalen	Maksimum påvirkning af kollektiv bonuspotentiale	Maksimum påvirkning af bonuspo-tentiale på fri-policeydelser før ændring i anvendt bonus-potentiale på fripoliceydelser	Maksimum påvirkning af anvendt bo-nuspotentiale på fripolice-ydelser
Rentestigning på 0,7-1,0%-point	-131.618	233.931	41	0
Rentefald på 0,7-1,0%-point	134.200	-286.776	-14	0
Aktiekursfald på 12%	-59.663	-599.591		0
Ejendomsprisfald på 8%	0	-185.146		0
Valutakursrisiko (VaR 99%)	-981	-47.307		0
Tab på modparter på 8%	-66.966	-317.026		0
Fald i dødlighedsintensiteten på 10%	0	-511.805	-1	0
Stigning i dødligehedsintensiteten på 10%	0	458.697	697	0
Stigning i invalideintensiteten på 10%	0	-2.720	0	0
Stigning i omkostninger på 10%	0	-127.310	-7	0

Negativt fortegn dækker over en reduktion af det pågældende regnskabstal.

Skemaet er udarbejdet i overensstemmelse med Finanstilsynets vejledninger for indberetninger om risikoscenarier.

NOTE 28

RISIKOOPLYSNINGER

Bestyrelsen i Pensionskassen PenSam har besluttet en politik for risikostyring, der fastlægger det ønskede risikoniveau i pensionskassen og som sikrer sammenhæng imellem de finansielle mål og midler. Den overordnede risikopolitik er et centralt element i pensionskassens risikostyringssystem, idet det ønskede risikoniveau fastlagt i politikken fordeles ud på alle de forskellige typer af risici, som pensionskassen er udsat for.

Det er en af bestyrelsens vigtige opgaver at vurdere, om det ønskede risikoniveau er forsvarligt i forhold til den tilgængelige kapital og øvrige buffere. Denne vurdering sker minimum en gang om året med udarbejdelse af en risikovurderingsrapport, der blandt andet sendes til Finanstilsynet. Rapporten er kulminationen på et forløb, hvor pensionskassens nuværende og forventede fremtidige soliditet er blevet undersøgt ved hjælp af stresstest, kapitalplaner, scenarieanalyser med mere. Et væsentligt element i risikovurderingen er også analysen af pensionskassens model til kvantificering af risici.

Bestyrelsens udførsel af risikovurderingen gør, at der kan udstedes forsvarlige retningslinjer til direktionen. Risikogrænserne fastsat i retningslinjerne gør, at den dagliglige administration af kassen holdes indenfor bestyrelsens risikotolerancegrænser.

Pensionskassen har en risikokomité, hvis primære opgaver i relation til pensionskassen består af overvågning af risici, vurdering og sikring af en velfungerende risikostyringsproces og evaluering af pensionskassens kapital- og solvenssituation.

Pensionskassen PenSam har outsourcet en del af de operationelle opgaver til PenSam A/S ud fra de rammer, som Pensionskassen PenSam's bestyrelse har fastsat.

Den praktiske udførelse af risikostyringen er forankret i en risikostyringsfunktion. Risikostyringsfunktionen sikrer en ensartet behandling af risici, foretager vurdering af væsentligheden af risici samt rapportering heraf, og overvåger løbende de identificerede risici samt de handlinger, der er igangsat for at reducere risici. Samtidig registreres identificerede risici i et risikosystem, som tydeliggør sammenhængen mellem risici, hændelser og kontrolmiljø.

De væsentligste risici i Pensionskassen PenSam er finansielle risici, forsikringsmæssige risici samt operationelle risici.

FINANSIELLE RISICI

Finansielle risici består primært af markeds- og modpartsrisici, og er primært relateret til tab på pensionskassens investeringsaktiver. Markedsrisici omfatter renterisici, aktierisici, ejendomsrisici, valutarisici samt kreditspændrisici.

Styringen af de finansielle risici tager udgangspunkt i politik og retningslinjer for investering, der er formuleret ud fra investeringsstrategien.

Af Pensionskassen PenSam's politikker og retningslinjer fremgår blandt andet krav til sammensætning af investeringerne, varighed, benchmarkanalyser mv. Investeringerne sammensættes, så risikoen i investeringsporteføljen spredes, så der ikke er for stor afhængighed af en enkelt aktivklasse eller et enkelt aktiv.

Bestyrelsen har endvidere fastlagt risikorammer på investeringsområdet, som risikoforbruget skal holdes inden for. Der afrapporteres til bestyrelsen ved eventuelle overskridelser af rammerne.

Pensionskassen PenSam har en beholdning af renteafdækningsinstrumenter, der sikrer en passende rentefølsomhed på aktiverne i forhold til rentefølsomheden på hensættelserne.

FORSIKRINGSMÆSSIGE RISICI

Forsikringsmæssige risici omfatter primært invaliditets- og levetidsrisiko.

En væsentlig risiko i Pensionskassen PenSam er relateret til usikkerheden i medlemmernes levetid. Pensionskassens medlemmer har livsvarige alderspensioner, som vil medføre gevinster eller tab, såfremt de faktiske levetider afviger fra de forventede.

Pensionskassen forholder sig som minimum årligt til udviklingen i medlemmernes levetid. Ved større stigninger i levetiderne end forudsat foretages der yderligere hensættelser til at dække forpligtelserne.

OPERATIONELLE RISICI

Operationelle risici er defineret som tab som følge af uhensigtsmæssige eller mangelfulde interne procedurer, menneskelige fejl og systemmæssige fejl eller som følge af eksterne begivenheder, herunder juridiske risici.

Operationelle risici opstår således som følge af fejl eller mangler i processer eller som følge af udefrakommende forhold, som medfører økonomiske tab eller tab af omdømme. Pensionskassen har, for at reducere risikoen for tab som følge af operationelle risici, sikret sig, at der er implementeret forretningsgange og udført relevante interne kontroller.

FØLSOMHEDSOPLYSNINGER

Følsomhedsberegninger er anført i note 27 til årsrapporten. Følsomhedsberegningerne viser påvirkningen på basiskapitalen ved fald og stigninger i for eksempel rente eller aktiekurser.